

สรุปการสัมภาษณ์โครงการประเมินผลเพื่อการเรียนรู้และพัฒนาหน่วยจัดการจังหวัดระดับที่มีจุดเน้น

สำคัญ (Node Flagship) จังหวัดสงขลา

วันพุธที่ 10 สิงหาคม 2565

ณ ห้องประชุม 1401 และห้องประชุมออนไลน์ zoom

สถาบันนโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ทีมประเมิน : ดร.กุลทัต หงส์ขยางกูร สถาบันนโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ดร.เพ็ญ สุขมาก สถาบันนโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ผศ.ดร.วรางคณา ชัชเวช คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ทีม Node Flagship จังหวัดสงขลา :

คุณพิชยา แก้วขาว

รศ.ดร.สายฝน เอกวางกูร

คุณสนธยา ทวีแก้ว

ผศ.วันดี นวนสร้อย

พี่เลี้ยงตำบลท่าชะมวง

ภาคเช้า

ผศ.ดร.วรางคณา ชัชเวช

กิจกรรมตามบันไดผลลัพธ์เสร็จสิ้นแล้ว ได้มีการตรวจสอบผลลัพธ์บ้างหรือยังว่าตัวไหนที่บรรลุ หรือตัวใดที่ยังไปไม่ถึง

รศ.ดร.สายฝน เอกวางกูร

ตอนนี้การประเมินอยู่ในระหว่างการทำรายงาน และการทำโมเดลที่ร่วมมายาง การประเมินในส่วนของผู้ที่ร่วมมายางคิดว่าทำได้ตามบันไดผลลัพธ์

คุณสนธยา ทวีแก้ว

กิจกรรมเราเสร็จแล้ว เหลือแค่เคลียร์เอกสาร ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นหลังจากที่เราได้จัดทีมวิเคราะห์แล้ว ได้นำผลลัพธ์มาสังเคราะห์เป็นโมเดล ส่วนที่ไม่ถึงก็มีอยู่บางส่วน

ผศ.ดร.วรางคณา ชัชเวช

ประเด็นที่ร่วมมายางที่ได้สังเคราะห์ออกมามีโมเดล เป็นอย่างไรบ้าง

คุณสนธยา ทวีแก้ว

มี 1 โมเดล เรียกว่า โมเดลสวนยางยั่งยืน โดยนัยยะของมันคือการขยายพื้นที่ปลูกที่ร่วมมายางในพื้นที่ที่มีแปลงต้นแบบอยู่ในตำบล เราถอดมาจากโมเดลความสำเร็จ 3 พื้นที่ คือ เขาพระ กำแพงเพชร และควนเนียง ซึ่งทั้ง 3 พื้นที่นี้ได้ต่อยอดมาจากปีที่แล้ว เป็นการทำให้โครงการลักษณะที่มีแปลงเรียนรู้ และแปลงขยายอยู่ในพื้นที่เดียวกัน

ผศ.ดร.วรางคณา ชัชเวช

คิดว่าผลลัพธ์ 3 พื้นที่นี้ต่างกันอย่างไรกับปีที่แล้ว

คุณสนธยา ทวีแก้ว

มันมีความต่างกัน คือ ปีที่แล้วจะเป็น 1 โครงการที่เราทำของกลุ่มแม่น้ำภูมิ ผลสำเร็จ คือ เห็นการขยายของพีชร่วมยางในพื้นที่ ปีนี้จึงต้องการให้มีการขยายลักษณะ 1 ต่อ 2 คือ ใน 1 พื้นที่ขยายไปอีก 1 ใช้แปลงต้นแบบ 10 คน เพื่อขยาย 20 แปลง ซึ่งทั้ง 3 พื้นที่ ได้บรรลุตามบันไดผลลัพธ์ทั้งหมด

ผศ.ดร.วรางคณา ชัชเวช

Node ได้ตั้งเป้าหมายในปีถัดไปไว้อย่างไรบ้าง

คุณสนธยา ทวีแก้ว

เท่าที่ได้พูดคุยคร่าว ๆ กับพี่ดุก คุณพิชชา แก้วขาว ผู้รับผิดชอบโครงการ NF สงขลา คือ เมื่อทำโมเดลนี้ออกมาเป็นเอกสารเรียบร้อยแล้ว ตั้งใจว่าใช้โมเดลนี้ไปขยายต่อ นัยยะของโมเดลนี้จะเป็นการขยายพื้นที่ออกไปอย่างเป็นระบบ เราก็จะใช้โมเดลนี้ไปขยายในพื้นที่อื่น

สำหรับช่องทางในการขยาย จากโครงการนี้เราจะมีกลุ่ม มีแกนนำ ที่ได้คัดมาจากพี่เลี้ยงต้นแบบ เพื่อมาทำโครงการ คนที่ทำโครงการแล้วสำเร็จในปีนี้ก็น่าจะเป็นพี่เลี้ยงต้นแบบได้ และขยายไปยังพื้นที่ใกล้เคียงต่อไป โดยโมเดลที่ทำไว้ตอนนี้จะขยายด้วยตัวเอง ส่วนภาคีภายนอกจะเข้ามาหนุนเสริม

คุณพิชชา แก้วขาว

ประเด็นนี้จะขอหารือกับทางทีมประเมินด้วยว่างานของ NF สงขลา มีจุดอ่อนที่สุด คือ เรื่องภาคียุทธศาสตร์ เราไปไม่ถึงเป้าหมาย และทำกับมันน้อยมาก พอขยับแล้วมันไม่ตอบสนอง เราก็หยุด ทำให้เมื่อได้โมเดล/บทเรียนดี ๆ ก็อยากจะชวนทีมประเมินมาร่วมกับ NF สงขลา จัดการนำเสนอผลการดำเนินงานให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ที่จริงแล้วเราก็อยากไปร่วมกับ กยท. แต่การประสานงานกันครั้งแรกเห็นการทำงานกันคนละแนวเขาก็เลยไม่ได้หาโครงการย่อยมาทำงานร่วมกับเรา เราต้องการเป็นพี่เลี้ยงและดูโครงการย่อยจากพื้นที่ของเขา แต่เขาบอกว่าทำไม่ได้ เมื่อเกิดขึ้นแบบนี้ ถึงแม้โครงการจะจบแล้วก็อยากนำข้อมูลที่ได้มาไปคุยกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างน้อย 5 - 6 หน่วยงาน

ดร.เพ็ญ สุขมาก

ตอนนี้ในภาคใต้เรื่องของการขับเคลื่อนสวนยางยั่งยืนจะมีทั้ง 14 จังหวัด ที่ทางสนส. ม.อ. ได้ทำจะมีโมเดลต้นแบบของจ.สงขลา 5 แบบ จากนั้นได้ขยายไปอีก 4 พื้นที่ ชุมพร นครศรีธรรมราช โมเดลนี้ได้ถูกนำเสนอไปยังส่วนของ กยท. สปก. ที่เขาจะเอาไปทำแผน ถ้าโมเดลของคุณพิชชาเสร็จเรียบร้อยแล้วให้นำมารวมกับโมเดลนี้แล้วนำไปส่งกับเครือข่ายภาคใต้ซึ่งผศ.วันดี นวนสร้อย ที่ปรึกษาประเด็นสวนยางของ NF สงขลา ได้อยู่ในกลไกสมัชชาสวนยางของภาคใต้ ไปทำกับหน่วยงานที่เป็นภาคีหลักเพราะเขาจะมีแผน ตอนนี้เขาวางเป้าหมายไว้แล้วว่าปีพ.ศ. 2566 จะมี 50,000 ไร่ ทั้งภาค แต่จำนวนของแต่ละจังหวัดจะมากน้อยไม่เท่ากัน และจะให้เป็นขั้นบันไดเพิ่มขึ้นในปีถัดไป เราก็นำโมเดลนี้ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งไปส่งมอบให้กับเขารวมกับโมเดลของทางเครือข่ายที่ สนส. ไปหนุนเสริมให้ทำ อันนี้จะเป็นช่องทางหนึ่ง

ช่องทางที่สอง ส่วนใหญ่โมเดลที่เราทำจะสังเคราะห์ว่าเกษตร ปศุสัตว์ ประมง ในสวนยางแบบไหน ให้ผลตอบแทนแบบไหนมากกว่า แต่เท่าที่ฟังจากคุณสนธยา โมเดลของ NF สงขลา เป็นโมเดลการขยายพื้นที่ซึ่งเป็นโมเดลที่แปลกไป คือ แปลงต้นแบบไปขยายให้เกิดอีก 20 แปลง ตรงนี้ไปขยายอย่างไร ถ้า NF ให้รายละเอียดตรงนี้ได้ จะเป็นประโยชน์ในการที่จะไปขยายเชิงพื้นที่

คุณพิชยา แก้วขาว

จากการที่ได้ฟังจากเวทีที่ทางอาจารย์จัดขึ้น ทุกองค์กรจะมีประเด็นเรื่องขยายไม่ได้ เราก็เลยไปทำเพื่อเน้นย้ำในประเด็นนี้โดยเฉพาะว่าการขยายต้องขยายอย่างไรมันถึงเกิด เพราะว่า กยท. มีนโยบายสนับสนุนแปลงยางไร่ละประมาณ 1,400 บาท จำกัดจำนวนไร่ต่อคน แต่สิ่งที่ไม่มีความจำเป็นถึง เป็นสิ่งที่เราจะอุดช่องว่างตรงนี้ คือ วิธีขยาย ที่เป็นประเด็น ไม่ใช่การเพิ่มมูลค่าในสวนยาง เช่น ทำปศุสัตว์ แบบนี้มีโมเดลอยู่เยอะ แต่การจะขยายอย่างไร ทาง NF ได้คำตอบนี้มาส่วนหนึ่งแล้วว่าจะขยายอย่างไร จึงอยากนำไปขยายกับกลุ่มที่ทำเรื่องนี้ โดยเฉพาะ กยท. ซึ่งมีนโยบายเรื่องนี้แต่เขาไม่มีเครื่องมือในการขยาย จึงอยากจะฝากเรื่องนี้ไว้ แม้โครงการจะจบแล้วแต่ก็คิดว่าจะเป็นประโยชน์ ส่วนในระดับภาคก็แล้วแต่ทางทีมอาจารย์ช่วยออกแบบ แต่เราอยากเห็นว่าโมเดลที่เราค้นพบจะทำให้เกิดประโยชน์ได้อย่างไร

ดร.เพ็ญ สุขமாக

จะมีเวทีภาคครั้งต่อไปในเร็วนี้ ๆ ถ้าทาง NF สงขลา ได้สังเคราะห์ว่าโมเดลที่จะขยายเป็นอย่างไรเสร็จเรียบร้อยแล้ว จะเชิญคุณพิชยาเข้าร่วม หากเข้าไม่ได้จะมีมือ.วันดี ที่ร่วมอยู่ อาจจะให้.วันดีไปนำเสนอกับกลไกภาค

ตอนนี้ Policy Maker อย่าง กยท. สปก. เขารับแล้ว เขาวางเป้าหมายแล้วว่าแต่ละปีควรจะเพิ่มเท่าไร เพราะตอนนี้เขาเห็นแล้วว่าการทำสวนยางยังยืนตอบโจทย์ให้กับเกษตรกรแล้ว

หากทาง NF สงขลาสังเคราะห์ตัวโมเดลเสร็จจะได้นำไปเข้าร่วม เราเข้าใจว่าจากพื้นที่ต้นแบบขยายเป็น 20 แต่ว่า How to มันน่าสนใจว่าขยายอย่างไรจาก 1 ไป 20 ถ้าถอดตรงนี้ออกมาได้ หรือคุณสนธยาสามารถเล่าให้ฟังได้ก็สามารถเล่าในที่ประชุมนี้ได้

คุณสนธยา ทวีแก้ว

ขอเล่าย้อนไปว่าพี่ร่วมยางไม่ใช่เรื่องใหม่ มันมีมาสักระยะแล้ว แต่ปัญหาที่เกิดขึ้น คือ ไม่ได้ถูกทำเป็นวงกว้าง เช่น แปลงต้นแบบอยู่ตรงนี้ แต่แปลงที่อยู่ติดกันไม่สนใจ เราจึงใช้จุดนี้เป็นตัวนำในการขยายพื้นที่ ในความหมายของเราการขยายพื้นที่เป็นการขยายโอกาสในการใช้พื้นที่แปลงเกษตรอย่างคุ้มค่า เช่น จากเดิม 1 ไร่ ใช้ปลูกยางอย่างเดียว จะทำอะไรให้ใช้พื้นที่ตรงนี้อ่างคุ้มค่ามากที่สุด ง่ายที่สุด คือ ปลูกพืชระยะยาวเข้าไป แบบนี้จัดการน้อยสุด รองลงมาถ้าสามารถจัดการได้มากขึ้น คือ การปลูกพืชระยะกลาง และดีที่สุด คือ การปลูกพืชระยะสั้น เพราะสามารถสร้างรายได้รวดเร็ว แต่การจัดการพืชระยะสั้นกับระยะกลางจะเป็นปัญหาค่อนข้างเยอะ คนจึงไม่ค่อยปลูก เพราะต้องจัดการมาก การปลูกยางก็เป็นภาระพอสมควรอยู่แล้ว ดังนั้น ทางที่ดีที่สุด คือ การปลูกพืชระยะยาว

วิธีการที่จะทำให้กลุ่มเป้าหมายเห็นว่าการปลูกพืชไม่ได้เป็นภาระมากนัก ต้องเริ่มจากระยะยาวมาก่อน แล้วค่อยตามด้วยระยะกลาง ระยะสั้น เราใช้กลไก การหาต้นแบบในพื้นที่ เช่น แปลงของคุณนิรันดร์ ที่ตำบลกำแพงเพชร ตอนนี้เป็นแปลงต้นแบบระดับจังหวัด เราขยายโดยเข้าไปหาคุณนิรันดร์ เพื่อสอบถามว่าในพื้นที่มี

ใครสนใจทำเรื่องนี้อยู่บ้าง ก็ได้กลุ่มที่คุณนิรันดรเคยเข้าไปสนับสนุนเป็นกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ จึงได้ขยายไป
รูปแบบนี้ คือ ใช้แกนนำที่ประสบความสำเร็จแล้ว

ผศ.ดร.วรางคณา ชัชเวช

อันนี้เป็นรูปแบบหนึ่ง คือ มีต้นแบบและขยายไปกับต้นแบบ ซึ่งต้นแบบเขามีความเข้มแข็งอยู่แล้ว ทาง
NF ได้เข้าไปช่วยตรงส่วนไหนบ้าง

คุณสนธยา ทวีแก้ว

NF ได้ทำกลไก 2 ส่วน 2 โครงการ คือ คนที่ทำมาระยะหนึ่งแล้วเป็นต้นแบบ แต่ไม่ได้เป็นต้นแบบที่
สมบูรณ์แบบ เราได้เข้าไปเสริมสิ่งที่ต้นแบบควรจะมี เช่น ถอดองค์ความรู้ต้นแบบออกมาว่าเป็นต้นแบบแบบ
ไหน ซึ่งได้ออกมา 6 แบบ แบบแรก ปลุกพืชร่วมยางทั้ง 3 ระยะ แบบที่สอง ปลุกพืชร่วมยางแค่ 2 ระยะ แบบ
ที่สามมีการปลุกพืชร่วมยางและเลี้ยงสัตว์ แบบที่สี่ ปลุกพืชผสมผสาน จะมี 2 รูปแบบย่อย คือ จัดวางโซนไว้
ตั้งแต่แรก โซนปลูกผลไม้ โซนปลูกยาง กับ จัดวางทีหลัง แปลงยางกับแปลงผลไม้ไม่ได้อยู่ในแปลงเดียวกัน แต่
อยู่ใกล้เคียงกัน แบบที่ห้า เป็นการปลูกยางร่วมกับไม้ป่าและผลไม้ แบบที่หก เป็นแปลงที่เป็นป่าดั้งเดิม และ
ถางบางส่วนเพื่อปลูกยาง

คุณพิชชา แก้วขาว

นอกจากลักษณะแปลงแล้ว สิ่งที NF ทำ คือ สนับสนุนให้พื้นที่ต้นแบบได้ถอดบทเรียน แต่ประเด็นที่
ถอดบทเรียนที่สำคัญ คิดว่าเรื่องแรกเป็นเรื่องแรงบันดาลใจที่ทำให้เขาได้เริ่มทำ สิ่งนี้เราได้ค้นพบว่า เกือบทุกที่
เริ่มต้นจาก กยท. แต่เป็นตัวเจ้าหน้าที่ พาเกษตรกรไปดูงานหลายรูปแบบแล้วเกิดแรงบันดาลใจจากเจ้าของ
พื้นที่ที่ได้ไปดูงาน

เรื่องที่สอง เมื่อได้เห็นรูปแบบตามที่คุณสนธยาได้เล่าไป การสนับสนุนให้ชาวบ้านเกิดแผนกลุ่มที่จะ
ขยาย กลุ่มโครงการย่อยที่จะทำใหม่ได้ดูพื้นที่ตัวเอง ลักษณะพื้นที่ ความเหมาะสมของต้นไม้ เราก็จะเติมงาน
วิชาการเข้าไป และเติมจากรูปรธรรมที่แท้จริงจากการไปดูงาน แต่เราย้ำกับแปลงต้นแบบและแปลงย่อยว่าการ
ไปดูงานต้องดูว่าสอดคล้องกับของตัวเองเรื่องอะไร มิติแบบนี้จะเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้การขยายเป็นการขยาย
ตามความถนัด ความชอบ ความเชื่อของตัวเอง และสอดคล้องกับความรู้ทางวิชาการ ซึ่งทาง NF ได้ออกแบบ
ให้เกิดกิจกรรมแบบนี้ขึ้น ทีมต้นแบบก็สามารถถ่ายทอดได้ว่าถ้าทำแบบนี้จะเกิดอย่างไร แปลงย่อยก็จะทราบ
ข้อมูล

ดร.เพ็ญ สุขமாக

จากการฟังโมเดลต้องการขยายผล ที่คุณสนธยาเล่าว่าแต่ละแปลงจะมีรูปแบบการทำแบบต่าง ๆ แล้ว
วิธีการที่เราไปชวนคนที่เป็ต้นแบบขยายไปคนละ 20 ตรงนี้น่าสนใจ เรามีวิธีการไปหาอย่างไร เมื่อสักครู่คุณ
พิชชาบอกว่าพาไปดูงาน ไปถอดเขาว่าปลูกอะไร อย่างไร เป็นการแลกเปลี่ยนกันระหว่างกลุ่ม นอกจากนี้มันยังมี
มีแนวทางอื่นอีกหรือไม่ที่ทำให้แปลงต้นแบบไปชวนเพื่อนมาได้ถึง 20 แปลง ตรงนี้เป็นหัวใจสำคัญ เป็นจุดเด่น
ของงาน NF ถ้า NF สามารถอธิบายตรงนี้ได้จะเป็นองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากการขยาย และเป็นปัจจัยสำคัญ
ต่อไปถ้าจะทำสวนยางยั่งยืนจะต้องทำตามขั้นตอนแบบนี้

รศ.ดร.สายฝน เอกวารางกูร

เราทำงานต่อเนื่องมาเป็นปีที่สองแล้ว ที่อาจารย์ถามว่า NF ได้เข้าไปช่วยอะไร การทำงานตามบันไดผลลัพธ์ตามกระบวนการที่เป็นขั้นตอนมี 4 ส่วนที่สำคัญ ตั้งแต่ 1.สร้างทีมพี่เลี้ยง 2.องค์ความรู้การออกแบบแปลง 3.การขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่องร่วมกับภาคี 4.การติดตามประเมินผล กระบวนการที่เป็นขั้นตอนแบบนี้จะเป็นตัวหนึ่งที่จะช่วยหนุนเสริม เพราะว่าการทำงานที่เราสร้างทีมเบื้องต้นมันเป็นโจทย์บังคับว่าเวลาทำงานโครงการเราต้องสร้างทีมก่อน เราเห็นความสำคัญว่าต้องเริ่มด้วยคน ที่อาจารย์ถามว่าทำอะไรให้ได้ ทีมต้นแบบ 10 ทีมขยายอีก 20 เราก็เริ่มจากคนที่พี่เลี้ยงหลักที่ทำงานร่วมกับเรามาตั้งแต่ปีแรก เป็นต้นแบบในพื้นที่ หัวใจสำคัญคือ พี่เลี้ยงเห็นชัดเจนว่าตัวเป้าหมายปลายทางที่จะขยายคืออะไร อย่างที่กล่าวถึงคุณนิรันดร์ เขาจะมีความชัดเจนในส่วนองค์ความรู้ที่มี เข้าใจว่าการทำพีชรวมยางคืออะไร ใช้วิธีการผ่านเครือข่ายในท้องถิ่นของเขาเอง กลุ่ม 20 คนที่มาร่วมกับเขาจะเป็นกลุ่มที่เคยทำปุ๋ยร่วมกันมาก่อน มีความสัมพันธ์กันมาแล้ว เป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่จะเข้ามาช่วย และนอกจากร่วมกันเรื่องยางแล้ว ยังมีการทำชันโรงด้วย จึงมีเครือข่ายความสัมพันธ์ที่ทำการกิจกรรมร่วมกันมาก่อนหน้านี้แล้ว ทาง NF เข้าไปช่วยทำประเด็นพีชรวมยางให้ชัดเจนขึ้น เราเข้าใจว่ากลุ่มนี้มีฐานความรู้เรื่องพีชรวมยางแล้ว คุณนิรันดร์ซึ่งเป็นพี่ที่ต้นแบบก็มีองค์ความรู้ แต่ทำไมถึงไม่ได้มีการขยายชัดเจน ก็เพราะว่าไม่ได้มีการรวมกลุ่ม และไม่ได้มีการตั้งเป้าหมายของกลุ่มว่าอยากจะทำเรื่องพีชรวมยางเพื่อให้เกิดการขยายที่เห็นผลชัด ในส่วนของชุมชนเมื่อเราให้ความรู้ เขาจะมีความรู้แต่ไม่รู้ว่าจะต้องทำอะไร เขาจะไม่เห็นวิธีการอย่างชัดเจนเพราะเรื่องพีชรวมยางมันมีรายละเอียด

ส่วนที่สองที่เราทำเรื่ององค์ความรู้ NF ก็ได้เข้าไปช่วยเรื่องกระบวนการตั้งแต่พูดคุยเบื้องต้นว่าพีชรวมยางคืออะไร เพื่ออะไร เพื่อให้คนได้ตกผลึกเรื่องพีชรวมยางอย่างชัดเจน บางคนใน 20 คน ได้เคยทดลองปลูกพีชรวมยางแล้วแต่ไม่ได้เป็นตามขั้นตอน ไม่รู้ว่าควรปลูกพีชอะไรบ้าง ต้องจัดการอย่างไร พี่ที่ของเขาเป็นแบบไหน พวกนี้เป็นองค์ความรู้ที่ต้องมี

ความล้มเหลวในการทำงานคือ ไม่ได้ให้เขาดูพื้นที่ของตัวเองก่อนที่จะเลือกใช้โมเดล เรามี 5 โมเดลให้เขาเลือก แต่ต้องเริ่มจากขั้นตอนแรกก่อนคือ ต้องรู้ว่ามีอะไร ขาดอะไร จะทำอะไร ถ้าเข้าใจพื้นที่ของตัวเองได้ชัด ออกแบบแปลงได้ชัดจะทำให้เกิดการขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่อง

เรื่องการหนุนเสริม เป็นเรื่องที่สำคัญมาก กลุ่มของภาคีที่สำคัญคือ ภาคีปฏิบัติการในพื้นที่ สิ่งที NF ทำคือการเชื่อมเครือข่ายให้เกิดการดูงานในพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อให้รู้ว่าที่ใดจะเป็นแหล่งความรู้ให้เขาได้ การทำงานของเขาก็จะยั่งยืน เพราะมีแหล่งเรียนรู้เป็นตัวช่วยหนุนเสริม

ส่วนการขับเคลื่อนระดับจังหวัดหรือภาค มีนโยบายชัดเจนแล้ว เหลือแค่การเชื่อมต่อ ถ้าข้างบนมีเป้าหมายชัดเจนว่าปี 2566 จะมี 50,000 ไร่ คำถามคือจะเพิ่มอย่างไรให้ยั่งยืน และลงไปที่ตัวเกษตรกรจริง ๆ ให้สามารถปลูกพีชรวมยางได้

สรุป ทาง NF ได้ช่วยเรื่องการหนุนเสริม และการถอดบทเรียนให้กลุ่มได้ทบทวน มีพี่เลี้ยงเป็นกลไกสำคัญที่จะมาช่วยชวนคิดชวนคุยในแต่ละเดือน ทำให้เกิดความเข้มแข็งของพื้นที่ เพราะมีกลุ่มมาร่วมช่วยกัน

ผศ.ดร.วรางคณา ชัชเวช

อ.สายฝนบอกว่าพี่เลี้ยงเป็นกลไกสำคัญ ถ้าไม่มีพี่เลี้ยงหรือ NF เขาจะทำเองได้ลำบาก หรือขยายได้ไม่ชัดเจนแบบนี้

รศ.ดร.สายฝน เอกวารางกูร

จากการถอดบทเรียนถ้าพี่เลี้ยงมีความชัดเจนและมุ่งมั่น เห็นปลายทางว่างานจะออกมาอย่างไร พี่เลี้ยงจะเป็นตัวช่วยให้กลุ่มขับเคลื่อนงานอย่างต่อเนื่อง เพราะเราประสบปัญหาสถานการณ์โควิด การลงพื้นที่ของทั้งคนนอกและคนใน พี่เลี้ยงพื้นที่จะเป็นกลไกสำคัญมาก เรามีหลายโครงการที่เป็นพี่เลี้ยงข้างนอก แต่พี่เลี้ยงข้างนอกจะไกลเขา การให้คำปรึกษา หรือการกระตุ้นคนในชุมชนให้มาเจอกัน รวมกลุ่มกัน ถ้าเป็นคำแนะนำทางไกล กลุ่มขยาย 20 คน ก็จะไม่ค่อยเชื่อมั่น

ผศ.ดร.วรางคณา ชัชเวช

ทาง NF มีการเตรียมพี่เลี้ยงอย่างไรให้มีสมรรถนะในการลงไปหนุนเสริมได้ดี

รศ.ดร.สายฝน เอกวารางกูร

กลุ่มพี่เลี้ยงเป็นกลุ่มต้นแบบเดิม เรามองว่าเขาอยู่ในพื้นที่ มีประสบการณ์ และมีแปลงต้นแบบ เราคัดกลุ่มพี่เลี้ยงมาจากกลุ่มแปลงต้นแบบ ปีนี้มีอยู่ 10 คน จะทำงานร่วมกับต้นแบบด้วย หลายที่พี่เลี้ยงจะเป็นหนึ่งในต้นแบบที่อยู่ใน 10 คนนั้น

ผศ.ดร.วรางคณา ชัชเวช

จากที่ฟังเหมือนว่าจะบรรลุบันไดผลลัพธ์เกือบทั้งหมด สามารถขยายได้ตามตัวชี้วัดที่วางไว้ 1 ต่อ 20

รศ.ดร.สายฝน เอกวารางกูร

กลไกนี้ทำงานได้เพราะเราเห็นผลจาก 3 พื้นที่ที่เป็นต้นแบบ แต่พื้นที่อื่นที่ไม่ได้เห็นผลชัดเจนจะมีเงื่อนไขปัจจัยในแต่ละขั้นที่จะส่งผล คือ ตัวพี่เลี้ยงเป็นหลัก ส่วนอื่นจะอยู่ในบันไดแต่ละขั้น อย่างเรื่องทีมจะมีรายละเอียดอยู่ถ้าในทีมมีคนที่อยู่ในหน่วยงาน องค์กร มีศักยภาพการทำงานก็จะไม่ใช่แค่เป็นเกษตรกร แต่สามารถทำงานประสานเรื่องการรวมกลุ่มให้เกิดความชัดเจนเพิ่มขึ้นได้

ผศ.ดร.วรางคณา ชัชเวช

ประเด็นที่ขอร่วมขยายจะติดปัญหาอยู่เรื่องเดียวตามที่คุณพิชยาบอกก็คือ ขยับไปข้างบนไม่ได้

รศ.ดร.สายฝน เอกวารางกูร

กระบวนการขยายเราทำกับพื้นที่ที่เป็นชุมชนได้แล้ว แต่ข้างบนเราไม่ได้ทำงานส่วนนั้นชัดเจน

คุณสนธยา ทวีแก้ว

ขอเติมข้อมูลเรื่องพี่เลี้ยง เรามีกระบวนการพัฒนาศักยภาพพี่เลี้ยง 2 ครั้ง เรื่องการให้รู้บทบาทหน้าที่ของพี่เลี้ยง และเรื่องการพัฒนาให้เครื่องมือในการติดตาม เช่น ARE

อย่างไรก็ดีมันก็เป็นต้นทุนที่เราเจอพี่เลี้ยงที่มีศักยภาพอยู่ในตัวอยู่แล้ว พี่เลี้ยงบางส่วนผ่านกระบวนการแบบนี้แต่ยังไม่ประสบความสำเร็จมากนัก ปัจจัยสำคัญจึงน่าจะเป็นเรื่องของต้นทุนในตัวบุคคล โชคดีที่เราเจอคนที่มีความตั้งใจและมีศักยภาพ

ผศ.ดร.วรางคณา ชัชเวช

ประเด็นที่พร้อมยกข้ออ้างชัดเจน เห็นช่องว่างร่วมกัน คือ เรื่องภาคีระดับบน ถ้าหากต้องทำต่อปี 3 เราวางแผนอย่างไรต่อนอกจากการขยายไปเรื่อย ๆ จะอุดช่องว่างเรื่องภาคีอย่างไร

คุณสนธยา ทวีแก้ว

เรื่องการดำเนินการต่อต้องคุยกับทางทีมอีกครั้ง ขอคุยในงานส่วนที่ผ่านมาก่อนดีกว่า

รศ.ดร.สายฝน เอกวารงกูร

ขอยืนยันว่าถ้าจะมีการทำต่อในปีที่ 3 น่าจะเป็นแนวทางตามที่คุณพิชยาบอกไว้ คือ เราจะนำเอาชุดข้อมูล และกระบวนการจากปีที่ 2 นำไปขับเคลื่อนกับตัวภาคีให้สามารถเชื่อมต่อกันได้ ให้มีพลังจากภาคียุทธศาสตร์ลงมาในชุมชนให้ได้ในการหนุนเสริมต่าง ๆ เราควรจะทำงานเชื่อมกัน จากยุทธศาสตร์จังหวัดและยุทธศาสตร์จะเห็นว่ามี การขับเคลื่อนสวนยายังยืนอย่างชัดเจนแล้ว ที่เหลือคือการสร้างกลไกเชื่อมต่อเพื่อให้เป้าหมาย 50,000 ไร่ ลงมาในพื้นที่ที่ขับเคลื่อนได้อย่างแท้จริง

คุณสนธยา ทวีแก้ว

ให้ข้อมูลเพิ่มเติมเรื่องของแผน อย่างที่ทราบคือเราไม่ได้ใช้วิธีเอาภาคีมาร่วม แต่แนวคิดของเราคือทำของให้เสร็จแล้วเอาของไปขาย เรามีความฝันว่าจะจัดตั้งเป็นองค์กรชุมชน/ประชาชน แล้วใช้โมเดลนี้ไปขับเคลื่อนให้เขาอยู่ได้ด้วยตัวเอง ถ้าภาคีเห็นว่าที่เราทำสำเร็จก็เข้ามาหนุนเสริม

ผศ.ดร.วรางคณา ชัชเวช

แนวคิดทำของให้เสร็จแล้วเอาของไปขายจะสวนทางกับแนวคิดของสำนัก 6 สสส. เขาอยากให้เราเริ่มทำด้วยกันตั้งแต่แรก เป็นเจ้าภาพร่วมกัน สำเร็จไปด้วยกัน พบปัญหาแบบนี้กับ Node อื่นเช่นกันที่คิดคนละอย่างกับสำนัก 6

คุณสนธยา ทวีแก้ว

ถ้าปีต่อไปยังทำอยู่ คิดว่าถ้าโมเดลนี้สำเร็จ จะนำไปขายให้ภาคีเข้ามาร่วมตั้งแต่เริ่มต้นในคราวต่อไป

คุณพิชยา แก้วขาว

ขอเพิ่มเติมเพื่อจะได้สื่อสารไปยัง สสส. ด้วย คือ เราได้มีการประสานกับหน่วยงานอย่าง กยท. มาก่อนชวนทำร่วมไปด้วยกัน แต่เขาไม่ร่วมกับเรา รอให้เราทำเสร็จ ส่วนตัวไม่ได้เชื่อเรื่องรอให้ทำเสร็จ เอาไปขายแล้วเขาจะซื้อ ยังเชื่อคล้ายกับสำนัก 6 ว่าเรามาทำด้วยกัน สำเร็จไปด้วยกัน เขาได้คำตอบร่วมกับเรา แต่เราก็ไม่ได้ยึดยึด

อีกเรื่องที่เราทำบพร่องชัดเจนในนาม NF คือ ตอนที่เราไปชวนเพื่อนมาร่วมโครงการกับเรา เราไม่ได้เอาเป้าชีวิตงานของเขา อย่างเป้าของสงขลาจะต้องขยายพื้นที่ที่ยั่งยืนให้ได้ 3,000 ไร่ แต่เราไม่ได้ชวนเขาเพื่อมาเพิ่มตัวชีวิตเขา เพราะเราเองก็ไม่มั่นใจว่าโครงการย่อยหรือกลุ่มที่เราไปทำด้วยจะเกิดผลมากน้อยแค่ไหน จึงต้องยอมรับว่าเรื่องนี้เป็นจุดอ่อนในการทำงานร่วมกับภาคีร่วม ทำให้เขาเห็นว่าเขาได้ประโยชน์

จากการถอดบทเรียนที่ได้จัดที่โรงแรมบุรีศรีภู คนที่เข้าร่วมยืนยันว่าจะต้องจัดตั้งสมาคมสวนยายังยืนของประชาชน อยากให้มีเวทีระดับจังหวัดเพื่อไปพูดคุยเรื่องสวนยายังยืน ต้องการให้ผู้ว่าราชการจังหวัดได้รับรู้ว่าคนสงขลาทำเรื่องนี้ และต้องการให้มีการขยายให้เต็มพื้นที่ ซึ่งเป็นความต้องการของเขาไม่ใช่ NF ไปยึด

เอียด แต่มันเกิดผลตามที่เรที่ตั้งใจว่าเมื่อเสร็จสิ้นโครงการต้องมีคนระเบิดเรื่องนี้ออกมา รู้สึกว่าตัวเองมีดี อยากจะไปบอกต่อ และชวนหน่วยงานมาร่วมทำ

กระบวนการถอดบทเรียนของเราไม่ได้ตรงกับกระบวนการหรือลำดับที่ สสส. ให้มา ทีมสงขลาเมื่อต้องไปถอดบทเรียนกับทีมอื่นก็จะไปคนละทิศทางการ เรา รู้สึกว่าเราเข้าใจตรงกันยากมากกับแนวคิดของ สสส. เพราะเขาให้ 25 แต่นำไป 3 เพื่อชัดเป็นโมเดล ที่เหลืออยู่ไม่มีการพูดถึง จึงอยากถามว่าแล้วจะให้ทำ 25 ทำไม่ เพราะไม่ได้ใส่ก็รู้สึกบ๊วยว่าเข้ามีจุดอ่อนจุดแข็งอย่างไร เรื่องการเชื่อมภาคีมาก่อนแล้วทำงานร่วมกันแต่ละ จังหวัดก็มีความอึดอัดมาก เพราะแต่ละภาคีไม่ได้เป็นไปตามที่คาดหวัง

ผศ.ดร.วรางคณา ชัชเวช

จะได้สะท้อนให้ทางสำนัก 6 ได้รับทราบเรื่องที่ NF คิด ขอสอบถามเพิ่มเติมที่คุณพิชยาบอกว่าทำ 25 แล้วเอา 3 หมายความว่าอย่างไร

คุณพิชยา แก้วขาว

เอาโมเดลที่สำเร็จ 3 แต่ที่เหลืออยู่ถึงไม่ได้ออกมาเป็นโมเดลก็ต้องมีบทเรียนความสำเร็จ ความล้มเหลว แล้วเราจะได้สังเคราะห์หัวความจริง ๆ แล้วเราควรทำ 25 หรือทำเท่าไร เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด กระบวนการที่ทาง สสส. ใช้ ไม่เคยพูดถึงภาพใหญ่ของโครงการ แต่จะเจาะแค่ตรงนี้ ให้เราเขียนออกมา จึงคิดว่าน่าเสียดายที่ไม่ได้ถอดบทเรียนออกมาทั้ง 25 โครงการ ทางอ.สายฝน จึงได้ถอดบทเรียนออกมาทั้งหมด ทำ Good practice Best Practice จาก 25 โครงการ แล้วนำไปสู่โมเดล 3 โมเดล ที่จริงมันมีมากกว่านี้แต่เราเขียนไม่ทัน

รศ.ดร.สายฝน เอกวารางกูร

เรื่องจำนวนเห็นด้วยว่าทำไมต้องอยู่ที่ 25 เพราะถ้าประเมินการทำงานของ NF ส่วนตัวเห็นด้วยที่ Core Team มีจำนวน 5 – 6 คน พี่เลี้ยง 7 – 8 คน ที่เหลือคือคนทำโครงการย่อย แต่ในมิติของการดูแล พี่เลี้ยง 7 – 8 คน ที่เรามองว่าเป็นพี่เลี้ยงคุณภาพช่วยดูแลได้ ทำให้ 1 คน ต้องดูแล 3 – 4 โครงการ จึงเป็นปัญหาเพราะการดูแลหลายโครงการพี่เลี้ยงจะจัดแบ่งตัวเองไปดูแลหนุนเสริมได้ยากมาก จากการสังเกตพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จ อย่างพื้นที่ของคุณนิรันดร์ ก็จะดูแลเพียงโครงการเดียว เราไม่แน่ใจเรื่องปริมาณโครงการว่าทาง สสส. ออกแบบ 25 มาเพื่ออะไร เพราะถ้าวัดปริมาณกับคุณภาพ เราเสียดายส่วนที่เหลือ เพราะตัวเลขควรไปด้วยกันกับศักยภาพของทีม

ผศ.ดร.วรางคณา ชัชเวช

NF คิดว่าควรจะกำหนดเองว่าจะต้องมีโครงการย่อยกี่โครงการ ไม่จำเป็นต้องมี 25 โครงการ เหมือนกันทั่วประเทศ

รศ.ดร.สายฝน เอกวารางกูร

ถ้าเป็นไปได้ส่วนหนึ่งก็ควรประเมินมาจาก NF ร่วมกับ สสส. อาจจะวางไว้ว่าความเป็นไปได้ในการทำโครงการควรจะเป็นเท่าไร เรายังไม่ได้พูดถึงเรื่องงบประมาณ สำหรับงบประมาณที่ให้มาตอนนี้สามารถขับเคลื่อนได้จนประสบความสำเร็จ ที่เหลือก็แค่จำนวนโครงการ ปริมาณงานใน 1 ปี ที่ควรจะเกิดขึ้น ถ้าจะให้เกิดโครงการที่มีประสิทธิภาพได้ผลดี ได้ตามบันไดผลลัพธ์ที่ต้องการมันควรจะอยู่ที่เท่าไร

ดร.เพ็ญ สุขมาก

โมเดลของ NF ที่ทำไว้จะเป็นประโยชน์ เพราะการที่จะขยายผลจากคนหนึ่งทำ กระบวนทัศน์ของเกษตรกรในการปรับเปลี่ยนจากการทำเชิงเดี่ยวมาทำผสมผสาน ไม่ว่าจะปศุสัตว์ ประมง หรือพืชร่วมยาง จุดเปลี่ยนตรงนี้เป็นเรื่องสำคัญ จากที่ฟัง NF บอกว่าสงขลาทำให้เกิดขึ้นมาได้ ตรงนี้ถ้าสังเคราะห์ออกมาได้จะเป็นประโยชน์ในการที่จะไปขยายไปยังพื้นที่อื่น เวลาพื้นที่อื่นจะขยายผลเขาต้องใส่ใจในเรื่องเหล่านี้ เช่น จะหา กลุ่มเป้าหมายอย่างไร พี่เลี้ยงจะต้องพูดอย่างไรเพื่อให้คนที่ยังไม่อยากทำมาทำ นอกจากพาเขาไปดูงาน มันเหมือนรายละเอียดปลีกย่อย แต่เป็นเรื่องสำคัญที่จะทำให้คน ๆ หนึ่งเปลี่ยน เพราะชาวสวนยางทำสวนยางมาทั้งชีวิต ความเชื่อในการทำพืชร่วมเพื่อความยั่งยืนกว่าจะเปลี่ยนได้สำหรับบางคนไม่ใช่เรื่องง่าย สิ่งเหล่านี้ถ้าสังเคราะห์ออกมาได้แล้ว จะได้นำไปคุยในเวทีภาคอย่างที่บอกไว้ว่าอาจจะผ่านทางอ.วันดีก็ได้ มันจะเป็นรูปแบบหนึ่งเวลาเขาว่างกลไก อันนี้เป็นเรื่องของ การเชื่อมภาคี ถ้าทำแบบนี้ได้จะไปอยู่ในแผนของแต่ละจังหวัดได้เลย ซึ่งไม่ใช่แค่สงขลาอย่างเดียว

ประเด็นที่สอง เท่าที่เห็นพื้นที่ต้นแบบ 3 พื้นที่ สามารถขยายได้หมด ส่วนของโครงการย่อยทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับสวนยางยั่งยืนมีโครงการใดบ้างที่อาจยังไม่ไปถึงเป้าหมายที่วางไว้ หรือเกินเป้าหมายไปแล้ว มีสัดส่วนอยู่ที่กี่เปอร์เซ็นต์ เหตุผลที่ทีมประเมินอยากรู้เพราะถ้ามีโครงการย่อยที่ยังไปถึงส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ไหนเกี่ยวข้องกับลักษณะพื้นที่หรือไม่ทำให้ทำไม่ได้ หรือมีปัจจัยของตัวพี่เลี้ยงเข้ามาเกี่ยวข้อง หรือมีกลไกการหนุนเสริมอื่น ยกตัวอย่าง สนส. เราทำ แต่กลไกที่ลงไปช่วยเหลือเกษตรกรเราใช้กลไกวิชาการ เป็นอาจารย์คณะทรัพยากรธรรมชาติที่เกษียณแล้วลงไปทำร่วมกับ กยท. ก็จะเป็นโมเดลอีกแบบหนึ่ง ซึ่งต่างจาก NF ที่ใช้กลไกพี่เลี้ยงที่เป็นชาวบ้านที่เคยทำพืชร่วมยางมาก่อน อันนี้ก็เป็นองค์ความรู้อีกแบบที่ทำให้เห็นผลสำเร็จในการเคลื่อนสวนยางยั่งยืนว่าอาจจะมีทางเลือกได้หลายแบบ จังหวัดไหนชอบแบบไหนก็ทำได้ อย่างชุมพรเคลื่อนโดยภาคประชาสังคมที่มีความเข้มแข็ง แต่บางจังหวัดภาคประชาสังคมไม่เข้มแข็ง เช่น นราธิวาส แต่เขามีมหาวิทยาลัยนราธิวาสลงไปช่วย ก็ต้องวิเคราะห์ว่าจะเลือกโมเดลแบบใด ถ้าทาง NF สงขลา สังเคราะห์ออกมาได้ก็จะเป็นองค์ความรู้ในการนำไปใช้ประโยชน์เพื่อการขยายผลได้เป็นวงกว้าง

คุณสนธยา ทวีแก้ว

รูปแบบจะมี 3 รูปแบบ คือ พื้นที่โครงการต้นแบบการขยาย พื้นที่โครงการใหม่ คือ พื้นที่ที่ยังไม่เคยร่วมงานด้วยในปีที่แล้ว แต่โครงการใหม่บางพื้นที่ก็มีการปลูกพืชร่วมยางไปแล้วบ้าง มีต้นแบบ/พี่เลี้ยงบ้าง ทั้งสองพื้นที่มีความสำเร็จในตัวเองอยู่ แต่ส่วนโครงการต้นแบบที่ได้ปลูกมาสักระยะแล้ว เรามีความคาดหวังจะพัฒนายกระดับพื้นที่แปลงเรียนรู้ให้มีพื้นที่การเรียนรู้ที่มีศักยภาพ ที่เราไม่พูดถึงเยอะเพราะเขาสำเร็จในตัวของเขาเองแล้วแต่ยังไม่ถึงตามบันไดผลลัพธ์ของเราเนื่องจากมีการพัฒนาค่อนข้างน้อย แต่ที่น่าสนใจคือโครงการใหม่ มีหลายพื้นที่ที่ไปถึงผลลัพธ์แต่เรายังไม่ได้ถอดมารวมกันเพราะยังมีความสับสนว่าจะรวมมาเป็นโมเดลเดียวหรือแยกเป็นสองโมเดล เมื่อได้คุยกับทางสำนัก 6 บอกว่าสามารถรวมเป็นโมเดลเดียวได้ เพราะพื้นที่ไม่ค่อยมีความแตกต่างกัน แต่ตอนนี้เราได้แยกออกมาแล้ว ตัวอย่าง พื้นที่เกาะสะบ้า เป็นพื้นที่ใหม่เกิดผลใกล้เคียงกัน คือ มีการรวมกลุ่ม มีการถ่ายทอดความรู้ในกลุ่ม และมีการปลูก

หากถามว่ามีความสำเร็จอย่างไร ที่ทาง NF ได้ตั้งบันไดผลลัพธ์ไว้ บันไดต้น ๆ ที่ให้ความสำคัญคือการรวมกลุ่ม ที่ไม่สำเร็จก็มี เราคาดหวังให้เขาปลูก บางโครงการปลูกแต่กลไกพื้นฐาน เช่น กลุ่ม การแบ่งปันความรู้ยังไม่ค่อยแน่นอน เราจึงคิดว่ามันยังไม่สำเร็จจึงไม่ได้เก็บมาเป็นโมเดล หลายโครงการรวมกลุ่มได้แต่ไม่เกิด

กระบวนการแลกเปลี่ยนทรัพยากร หรือชวนกันไปปลูก อาจจะไม่ปลูกเดี่ยว ๆ ไม่ได้ทำเป็นกลุ่ม จึงถือว่าไม่ได้เป็นเป้าหมายตามบันไดผลลัพธ์ของ NF จึงไม่ได้นำมาพูดถึง

ดร.เพ็ญ สุขมาก

การขยายผลถ้ามองเป็นกลุ่ม คิดว่ากลุ่มพื้นที่ไหนจะได้ A+ พื้นที่ไหนได้เกรดน้อยกว่าเพื่อน มันอาจจะไม่เหมาะสมที่จะต้องไปให้เกรดแบบนี้ แต่เราทำงานเราอาจจะสามารถให้เกรดได้ เช่น กลุ่มเทพา อยู่ระดับ A กลุ่มกำแพงเพชร A+ เพราะเป็นต้นแบบ

รศ.ดร.สายฝน เอกวารงกูร

ตอนที่เรานำออกแบบโครงการต้นแบบ 5 โครงการ โครงการขยาย 5 โครงการ อยู่ในพื้นที่อำเภอรัตนภูมิ ซึ่งตัวต้นแบบได้มาจากปีที่แล้ว ปีนี้จะพัฒนาเป็นศูนย์เรียนรู้ กระบวนการที่ทำในปีนี้เป็นให้พื้นที่อื่นเข้ามาดูงาน พื้นที่ต้นแบบเพื่อให้เขาพัฒนาศักยภาพของตัวเอง แต่โครงการต้นแบบ 5 โครงการยังมีทักษะบางอย่างหรือการพัฒนาชุดข้อมูลให้ชัดเจนเป็นลำดับขั้นตอนออกมาไม่ชัด ในส่วนของต้นแบบถ้าจะประเมินเป็นตัวเลขก็จะไม่ได้เต็มเพราะไม่มีพื้นที่ใดที่มีความชัดเจนเกิดขึ้น แต่ตัวเกษตรกรที่อยู่ในโครงการต้นแบบจะมีเกษตรกรต้นแบบอยู่ส่วนนี้จะชัดเจน โครงการขยาย 5 โครงการ จะเป็นพื้นที่เดียวกับโครงการต้นแบบในแต่ละตำบล จะใช้ตัวต้นแบบกับขยายทำงานร่วมกันไป กลไกนี้จึงค่อนข้างชัด

ส่วน 9 โครงการที่เหลือ เป็นโครงการที่เป็นพื้นที่ใหม่ แต่ความเป็นจริงในแต่ละพื้นที่ที่เข้าร่วมโครงการ จะมีต้นแบบกับแปลงต้นแบบของเขาเองอยู่แล้วด้วย หลายพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จเขาก็กลับไปค้นหาแปลงต้นแบบกับพื้นที่ต้นแบบที่อยู่ในพื้นที่ของเขา อีกส่วนคือการรวมกลุ่มที่สำเร็จเพราะคนที่ทำเห็นเป้าหมายร่วมกันชัด และอีกส่วนที่เราถอดออกมา คือ เรื่องพี่เลี้ยงที่มีผลมาก เช่น เกษะสะบ้า มีคุณจำที่เป็นเกษตรกรที่มีสวนยางยั่งยืนที่มีไม้ป่า เก็บพื้นที่สวนยางเป็นแหล่งรวบรวมพันธุ์พืชท้องถิ่น งานเขาชัด มีกระบวนการที่คนในการขับเคลื่อนการทำงานเรื่องสวนยางชัด และเป็นพี่เลี้ยงให้กับพื้นที่เกาะสะบ้า ซึ่งพื้นที่มีเรื่องเด่น คือ ทีมทำงานมีการขับเคลื่อนงานร่วมกันชัดเจนและต่อเนื่อง เพราะมีทุนเรื่องการทำเศรษฐกิจพอเพียงมาก่อน สมาชิกมีความกระตือรือร้น และไปขยายผลในพื้นที่ มีความเข้าใจการทำงานเรื่องพี่ชรัวมยาง พูดคุยถึงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ทั้งหมด 19 โครงการ เรามีการให้คะแนนอยู่แล้วในช่วงที่เราประเมินเพื่อหาต้นแบบเพื่อนำมาทำโมเดล และมีการดูว่าพื้นที่ไหนจะมาเป็นต้นแบบได้ในแต่ละเรื่อง แต่ละรูปแบบ ก็จะได้โครงการที่มีคะแนนสูง และโครงการที่ไม่ประสบความสำเร็จ เท่าที่ถอดมาให้อาจารย์ทราบก็จะเป็นองค์ประกอบเหล่านี้ที่ส่งผลให้เกิดความสำเร็จในพื้นที่

สำหรับโครงการที่ไม่สำเร็จน่าจะประมาณ 2 – 3 โครงการ ไม่ได้เยอะ ที่ไม่สำเร็จจะมีเงื่อนไขบางอย่าง เช่น การจัดการภายใน

คุณสนธยา ทวีแก้ว

ประมาณ 2 – 3 โครงการ ตอนนั้นที่เราเลือก เพราะเราจะหาคะแนนสูงสุดมาทำโมเดล ส่วนที่ได้คะแนนน้อยก็น้อยลงมาก็ไม่ใช่คะแนน

รศ.ดร.สายฝน เอกวารางกูร

สมมุติว่าคะแนนเต็ม 10 ที่ได้ต่ำกว่า 5 จะมีน้อยมาก ส่วนมากจะไปอยู่ในช่วงกลาง ๆ เขาจะมีความชัดเจนบางบันไดที่เขาสามารถขับเคลื่อนได้ดี แต่ที่ตกทุกบันไดจะเหลือแค่ 2 – 3 โครงการ เป็นโครงการที่มีเงื่อนไขบางอย่าง เช่น พี่เลี้ยงไม่ได้เลยตั้งแต่แรก หรือองค์ประกอบการทำงานไม่มีการขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่อง ผู้นำไม่ชัดเจน ขับเคลื่อนไม่ได้ตามกิจกรรม แต่หลัก ๆ คือ เรื่องพี่เลี้ยง ที่จะทำให้เกิดการขับเคลื่อนในพื้นที่ชัดเจน นำไปสู่เป้าหมายได้ บางพื้นที่ไม่มีพี่เลี้ยงพื้นที่ดูแล ทาง NF ต้องดูแลเอง เราพบว่าพื้นที่หนึ่งที่ไม่ได้มีการขับเคลื่อนเลย อีกส่วนคือทางทีมไม่มีการขับเคลื่อนด้วยตัวเอง เมื่อได้แนวคิด ผู้นำ ไม่ชัด ก็ไม่เกิดการขับเคลื่อน พอเราไปกระตุ้นครั้งหนึ่งก็เกิดการขับเคลื่อนครั้งหนึ่งแล้วก็หายไป

ผศ.ดร.วราภรณ์ ชัชเวช

แสดงว่า NF มีพี่เลี้ยงจากส่วนกลางไปหนุนเสริมพี่เลี้ยงพื้นที่ในการดูแล

รศ.ดร.สายฝน เอกวารางกูร

เราใช้กลไกแบบนั้น เมื่อพี่เลี้ยงมีปัญหา NF โดยคุณพิชยาจะลงไปเสริม แต่ด้วยบทบาทหน้าที่ทางคุณพิชยาจะไม่ได้อยู่ในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง

ดร.เพ็ญ สุขมาก

โครงการย่อยที่สำเร็จไม่เท่าโครงการอื่น มีพี่เลี้ยงคนเดียวกันหรือกระจายกันอยู่ในพี่เลี้ยงหลายคน

คุณสนธยา ทวีแก้ว

มีทั้งสองกรณี อย่างพื้นที่สะพานไม้แก่น ช่วงแรกพี่เลี้ยงมาร่วมกิจกรรม แต่ช่วงหลังไม่ค่อยเข้ามาร่วมโครงการก็ชะงักลงไปอย่างเห็นได้ชัด ต้องใช้ NF ลงไปช่วย ตามนิยามของเรา NF เป็นทั้ง Node และพี่เลี้ยงพร้อมกันทั้งสองอย่าง อีกกรณีคุณจำ เป็นพี่เลี้ยงดูแลพื้นที่นาทวี และเทพา พื้นที่เทพาประสบความสำเร็จเกือบทุกโครงการ แต่นาทวีประสบความสำเร็จไม่เยอะมากเพราะมีข้อจำกัดของเขาเอง เช่น เป็นองค์กรการศึกษา แต่การทำงานของพี่เลี้ยงก็ได้ลงทำงานหนักพอ

ดร.เพ็ญ สุขมาก

เป็นไปได้หรือไม่ที่เราจะมีโครงการเยอะแต่มีพี่เลี้ยงน้อยทำให้ดูแลไม่ทั่วถึง ต้องดูแลหลายอำเภอ เดินทางไกล อีกส่วนหนึ่งเมื่อเราเลือกพี่เลี้ยงเราเลือกที่มีความคุ้นเคยกับพื้นที่มาก่อนหรือไม่โดยเฉพาะกับแปลงใหม่

รศ.ดร.สายฝน เอกวารางกูร

NF มีกระบวนการเลือกพี่เลี้ยง ถ้าใครไม่มีประสบการณ์ หรือไม่ฐานทุนที่เกี่ยวข้องกับประเด็น และการทำงานกับชุมชน เราก็ไม่เลือกมาเป็นพี่เลี้ยง

เห็นด้วยกับอ.เพ็ญว่าจำนวนพี่เลี้ยงเราน้อย ถ้าเป็นไปได้ควรมี 1 ต่อ 1 หรือ 1 ต่อ 2 เพื่อให้พี่เลี้ยงดูแลโครงการย่อยได้อย่างเต็มที่ แต่มีข้อจำกัดคือการหาพี่เลี้ยงส่วนหนึ่งเราต้องมั่นใจก่อน พี่เลี้ยงทั้งหมดจึงเป็นพี่เลี้ยงที่เราคุ้นเคยมาจากปีหนึ่งแล้ว เขาเคยทำโครงการร่วมกับเราแล้วขยับมาเป็นพี่เลี้ยงในปีที่สอง เราก็จะเห็นทุนของเขาในการทำงาน รวมถึงชุดความคิดในการทำงานร่วมกันของเขา

คุณสนธยา ทวีแก้ว

กรณีของคุณจำ ดูแล 4 โครงการ ถ้าคิดตามภารกิจที่สำนัก 6 ให้ คือ ลงพื้นที่ 4 ครั้ง แต่ความจริงลงไปเยอะมาก คุณจำมีความคลุกคลีกับพื้นที่อยู่แล้ว โครงการเกาะสะบ้ายี่เริ่มต้นไม่ค่อยดีนักถึงขั้นจะคืนโครงการ แต่จากการลงไปทำงานของคุณจำที่มีความคุ้นเคย กลมกลืนกับพื้นที่ ทำให้เห็นพัฒนาการที่ดีขึ้นของเกาะสะบ้ายี่อย่างเห็นได้ชัด และสุดท้ายถือว่าเกาะสะบ้ายี่เป็นโมเดลหนึ่งได้

รศ.ดร.สายฝน เอกวารงกูร

ส่วนหนึ่งเป็นเพราะสมรรถนะของพี่เลี้ยง แต่พลังของพี่เลี้ยงอย่างเดียวก็ไม่ได้ทำให้พื้นที่ไปถึงบันไดขั้นที่ 4 ได้ รายละเอียดของทีมงานก็ค่อนข้างสำคัญ ถ้าคนที่อยู่ในทีมมองเป้าหมายไม่เท่ากับ NF ต่อให้พี่เลี้ยงดีอย่างไร การทำงานในขั้นตอนอื่น ๆ ก็ส่งผลกระทบต่อตัวทีมจึงเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่จะทำให้โครงการสำเร็จหรือไม่สำเร็จได้

ทาง NF ให้ความสำคัญกับทีมมาก ช่วงทำโครงการเราให้เวลากับการเจอทีมหลายรอบมาก โดยเฉพาะการพัฒนาโครงการ เพื่อทำความเข้าใจเป้าหมายร่วมกันคืออะไร จะใช้ขั้นตอนการทำงานร่วมกันอย่างไร เมื่อมีความเข้าใจตรงกัน แล้วไม่ติดประเด็นอื่น จะเห็นการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ชัดเจน

ดร.เพ็ญ สุขமாக

เราน่าจะได้รายละเอียดในประเด็นสวนยางยั่งยืนพอสมควร และเห็นโอกาสที่จะช่วย NF ไปเชื่อมต่อกับภาคยุทธศาสตร์

ทาง NF อาจจะให้ข้อมูลเพิ่มเติมเรื่องคุณค่าที่เกิดขึ้นจากการทำงานในประเด็นสวนยางยั่งยืนตลอด 2 ปี ในมิติการพัฒนาศักยภาพของคนเป็นอย่างไร มีชุดความรู้อะไรเกิดขึ้นบ้างจากกระบวนการที่เราลงไปถอดบทเรียน จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ หรือมิติอื่นที่เรามองเห็นได้ชัด

คุณสนธยา ทวีแก้ว

NF ให้ความสำคัญในการขยายพื้นที่ เราให้โอกาสให้เขาได้ลองทำสิ่งที่เขาไม่เคยทำ เมื่อดูกระบวนการที่ NF ลงไปทำได้เห็นการเปลี่ยนแปลงอย่างการมารวมกลุ่ม จากที่ไม่เคยมาเจอกัน เมื่อมีโครงการก็ได้มาเจอกัน มีประเด็นให้พูดคุยกัน ชุมชนเกิดความเข้มแข็งขึ้นนิดหนึ่ง อย่างน่าทึ่งว่าจะไม่ได้ผลลัพธ์ตามบันไดผลลัพธ์มากนัก แต่ชุมชนมีความเข้มแข็งและรักที่จะทำเรื่องนี้ ทำให้เข้าใจการประชุมว่ามีการร่วมแลกเปลี่ยนได้ จากที่เคยไปนั่งฟังอย่างเดียว มีมุมมองการทำงานเปลี่ยนไป

รศ.ดร.สายฝน เอกวารงกูร

วิธีการที่ NF ทำ เราไม่ได้อยากทำให้เกิดพีชร่วมอย่างตามที่เราอยากเห็น แต่งานของเราคือการเสริมศักยภาพของคนในพื้นที่ด้วย เราใช้กระบวนการให้เขามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ร่วมทำ แต่อยู่ในพื้นฐานของความเป็นจริง แล้วเราให้ความรู้ในส่วนของเขาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ใช้เครื่องมือของ NF และเครื่องมือที่เราใช้ในการทำงานกับคน เพื่อทำให้เขาตัดสินใจเลือกและทำงาน ถ้าจะทำให้เกิดผลอย่างยั่งยืนในอนาคต คนที่ควรจะต้องตั้งเป้าและเสริมศักยภาพก็คือตัวเกษตรกรที่เราอยากให้เกิดพีชร่วมภายในพื้นที่

แม้แต่โครงการที่ได้คะแนนน้อย หรือไม่ประสบความสำเร็จ เราก็มองคนที่มีการพัฒนาศักยภาพของตัวเองในช่วงที่มาร่วมทำงานกับเรา

คุณสนธยา ทวีแก้ว

มีเกษตรกรท่านหนึ่งในพื้นที่กำแพงเพชรที่เคยได้ยื่นพีชร่วมมานานมาก แต่ไม่ได้สนใจ เมื่อเกิดการรวมกลุ่มของคนรุ่นใหม่รุ่นลูกหลาน เขาก็มาร่วมกลุ่มซึ่งก็ยังไม่ได้สนใจมาก แต่เมื่อได้ไปดูงาน มาร่วมนั่งฟังอย่างจริงจัง ทำให้รู้สึกว่าเป็นความรู้ใหม่ของเขา แม้ตัวเองจะมีอายุมากแล้วได้เห็นอะไรมาบ้าง แต่เรื่องนี้ถือเป็นความรู้ใหม่ที่ปลูกพีชร่วมอย่างมันดี โครงการนี้จึงทำให้คนได้เปิดโอกาสมาทำความเข้าใจจริง ๆ

ผศ.ดร.วราภรณ์ ชัชเวช

ประเด็นอาหารปลอดภัยผลลัพธ์เป็นอย่างไรบ้าง

คุณสนธยา ทวีแก้ว

เกิดผลตามบันไดผลลัพธ์ 2 พื้นที่ของอ.จะนะ และอ.บางกล่ำ โครงการอาหารปลอดภัยมีทั้งหมด 6 โครงการ เป็นโครงการต้นแบบ 1 และโครงการขยาย 5 โครงการ

ปีที่แล้วเราทำโครงการกรีนป๊าสสุขที่อ.รัตภูมิ ผลออกมาค่อนข้างดี จึงอยากทำเป็นโมเดลให้อีก 5 พื้นที่ได้นำไปใช้ แต่ด้วยสถานการณ์โควิดที่หนักมาก ทำให้ต้นแบบไม่สามารถดำเนินงานได้ตามปกติ มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบไป ทำให้พื้นที่ที่ตั้งใจจะทำตามก็ต้องทำในรูปแบบตามพื้นที่ของตัวเองแทน

รศ.ดร.สายฝน เอกวารงกูร

กรีนป๊าสสุขเกิดความสำเร็จเพราะได้กลายเป็นตลาดอาหารปลอดภัยที่อยู่ในโรงพยาบาล มีกระบวนการร่วมกับเกษตรกรผู้ปลูกอาหารปลอดภัยอย่างเป็นระบบ รพ.ทำหน้าที่ช่วยหนุนเสริมให้เกษตรกรเข้ามาอยู่ในระบบ ตรวจสอบความปลอดภัยของอาหาร และเปิดพื้นที่ รพ. ให้อาหารปลอดภัยออกไปสู่ชุมชน ปีนี้เราอยากกระจายไปยังพื้นที่อื่น จึงออกมาเป็น 6 โครงการ โดยต้นแบบกรีนป๊าสสุขจะพัฒนารูปแบบเพื่อกระจายออกไปในระดับตำบล ส่วนพื้นที่อื่นจะนำต้นแบบกรีนป๊าสสุขไปทำอีกประมาณ 3 พื้นที่ ส่วนของอ.จะนะ และอ.เทพา ก็จะเป็นอีกรูปแบบหนึ่ง มีการพัฒนาตลาดของตัวเองอย่างชัดเจน โดยทำเป็นตลาดออนไลน์ มีเป้าหมายในปี คือ พัฒนาตลาดออนไลน์ให้มีความชัดเจนมากขึ้น แต่ทุกโครงการมีเป้าหมายเดียวกัน คือ เน้นผู้ปลูกเป็นหลัก เสริมตัวเกษตรกรในการทำงานอาหารปลอดภัย เพราะจะมีตัวมาตรฐานความปลอดภัยต่าง ๆ เข้ามาเกี่ยวข้อง

NF มีเป้าหมายเรื่องตลาด คือ จะเก็บข้อมูลผู้บริโภค จ.สงขลา ให้เห็นความต้องการของตลาด และเชื่อมต่อกับเกษตรกรที่ผลิตอาหารปลอดภัยที่เราทำงานด้วย เพื่อให้เกิดการส่งสินค้าออกสู่ตลาดอย่างยั่งยืน กลายเป็นตลาดที่มั่นคงในอนาคต สิ่งนี้เป็นเป้าหมายที่ไกลกว่าหนึ่งปี เราได้วางบันไดผลลัพธ์ไว้ว่าต้องการข้อมูลของลูกค้า

กลุ่มเกษตรกรได้ออกแบบตลาดของตัวเองเพื่อให้สินค้าไปสู่กลุ่มเป้าหมายของเขา สำหรับการทำงานของ NF ได้ออกแบบให้มีการรวมกลุ่มเกษตรกร เก็บข้อมูลเกษตรกร การพัฒนามาตรฐานต่าง ๆ รวมถึงเก็บข้อมูลกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้เกษตรกรเห็นว่ากลุ่มลูกค้าต้องอะไร จะได้ผลิตได้ตรงความต้องการของตลาด

จากหลายปัจจัย เช่น สถานการณ์โควิด ทำให้ตลาดกรีนป๊าสในรพ. ต้องปิด เพราะรพ. ต้องไปจัดการเรื่องโควิด ดังนั้น ต้นแบบก็จะเปลี่ยนรูปแบบโครงการเป็นตลาดในชุมชนแทน อีก 3 โครงการที่จะใช้โครงการกรีนป๊าสสุขเป็นต้นแบบก็เปลี่ยนเป็นทำงานกับตลาดชุมชน แต่ยังคงทำเกษตรปลอดภัย อาหารปลอดภัย ส่วนเทพากับจะนะ ก็จะทำในประเด็นของเขาชัดเจน

ส่วนผลลัพธ์ที่เป็นตัวเลข เราไม่สามารถทำให้พื้นที่เก็บข้อมูลที่เป็นตัวเลขได้อย่างชัดเจน สิ่งนี้เป็นสิ่งที่เราจะต้องปรับแก้ไขอย่างมาก เพราะเราทำให้เขาประเมินมูลค่าตลาดจริงไม่ได้ แม้จะมีตลาดในชุมชน และตลาดออนไลน์เกิดขึ้นตามที่คาดหวัง ทาง NF ไม่สามารถเชื่อมต่อกับภาควิชาการในการช่วยจัดการเรื่องมูลค่าตลาด ไม่สามารถหนุนเสริมประเด็นนี้ได้ชัดเจนเท่ากับประเด็นพีชรวมยาง เรายังทำงานในประเด็นนี้น้อย เราวางนักวิชาการไว้เพื่อช่วยเรื่องตลาด แต่อาจารย์ไม่สามารถช่วยได้เต็มที่ ทำให้เป็นช่องว่างในการออกแบบเก็บข้อมูล จึงเป็นปัญหาทำให้เราไม่สามารถประเมินมูลค่าตลาดออกมาได้ แต่เกิดตลาดขึ้นมาจริง มีผู้ผลิต ผู้บริโภค เกิดมูลค่าหมุนเวียน แต่ไม่มีการเก็บข้อมูลเพื่อบอกตัวเลขเป็นหลักฐานอย่างชัดเจน

ผศ.ดร.วรางคณา ชัชเวช

ระหว่างทางการทำงานที่เรารู้ว่าอาจารย์ที่เรารวางตัวไว้ไม่สามารถมาช่วยงานได้เต็มที่ ทาง NF ได้มีการแก้ปัญหาอย่างไร

คุณสนรยา ทวีแก้ว

ปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นช่วงกลาง ค่อนข้างหายแล้ว เราได้ใช้เครื่องมือ google form เก็บข้อมูล ก่อนหน้านั้นทางจะนะได้ใช้เครื่องมือนี้ในการเก็บฐานข้อมูลผู้บริโภคอยู่แล้ว เราจึงได้นำมาปรับใช้และให้จะนะได้ช่วยถ่ายทอดความรู้ แต่ละโครงการช่วยกันออกแบบว่าต้องการทราบข้อมูลอะไรบ้าง สิ่งที่ต้องการทราบหลัก ๆ ก็คล้ายกัน คือ ข้อมูลผู้ผลิตและผู้บริโภค เราได้ข้อมูลผู้ผลิตมาก่อนข้างเยอะเพราะเป็นกลุ่มเป้าหมายของโครงการอยู่แล้ว ส่วนข้อมูลผู้บริโภคก็ได้นิดหน่อย ที่เยอะสุดก็จะเป็นของจะนะเพราะเขาต้องใช้ข้อมูลนี้ในการทำตลาดออนไลน์อยู่แล้ว

รศ.ดร.สายฝน เอกวางกูร

ขอบเขตการทำงาน และเป้าหมาย ของประเด็นอาหารปลอดภัย ยังมีความไม่ชัดเจน เราอยากเห็นเป้าหมาย แต่กระบวนการไม่สามารถพาไปถึงเป้าหมายได้ สุดท้ายถ้าเราอยากเชื่อมจริง การพุ่งเป้าไปเก็บข้อมูลผู้บริโภคก็เป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญ สิ่งที่จะนะทำ คือ มีกลุ่มคนทำงานเรื่องออนไลน์ มีแอดมิน แยกออกมาทำเรื่องการจัดการตลาดอย่างชัดเจน เรามองว่าผู้จัดการตลาดที่เชี่ยวชาญ และรู้ว่าต้องการอะไร เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งโครงการอื่นจะมีแบบนี้้น้อยมาก เพราะคนจัดการตลาดก็คือเกษตรกรที่เป็นคนผลิต งานก็จะซ้ำซ้อนกัน ไม่ได้แยกออกมาเหมือนของจะนะ

สิ่งหนึ่งที่ตีเราได้จากจะนะในเรื่องการทำงานอาหารปลอดภัย คือ มีปฏิทินฤดูกาล ซึ่งเป็นผลลัพธ์จากการทำงานร่วมกัน โดยผู้ผลิตจะต้องประเมินออกมาได้ว่าจะทำอะไรได้บ้างในช่วงไหน ทำออกมาเป็นรายเดือนว่ามีสินค้าใดวางในตลาดเพื่อให้ผู้บริโภคได้เข้ามาซื้อ เมื่อจะนะสามารถทำปฏิทินออกมาได้ชัดเจนว่าจะผลิตอะไรออกมาจำหน่ายในช่วงใด ทำให้กำหนดราคาผลผลิตเหล่านี้ในตลาด สร้างกำไรได้ อีกทั้งการนำเรื่องราวการผลิตไปใส่ไว้ในออนไลน์ ทำให้เป็นที่น่าเชื่อถือต่อผู้บริโภคได้มากขึ้น สามารถรักษากลุ่มลูกค้าได้อย่างต่อเนื่องเพราะจะมีสินค้าออกมาขายกลุ่มลูกค้าได้ตลอด จะกลายเป็นตลาดที่ยั่งยืนได้ในอนาคต ซึ่งต่อไปเมื่อขยายสินค้าไปยังผลไม้ และการแปรรูป ก็จะทำได้ง่าย เพราะมีข้อมูลลูกค้า และประเมินความต้องการของลูกค้าได้ สิ่งเหล่านี้เป็นรูปแบบในฝันของ NF

คุณสนธยา ทวีแก้ว

ขอเพิ่มเติมข้อมูลของจะนะ เป้าหมาย 4 บันไดผลลัพธ์ ท้ายสุด คือ เกิดตลาด แต่ก่อนถึงจุดนั้นก็เหมือนกับประเด็นยาง คือ ขั้นแรก มีกลุ่ม ขั้นที่สอง มีองค์ความรู้ในการจัดการ ขั้นที่สาม มีกลไกการเตรียมความพร้อม และขั้นสุดท้าย มีตลาด เป้าหมายของจะนะ อย่างแรกคือ ต้องการตลาดออนไลน์ ซึ่งเห็นความสำเร็จเป็นรูปธรรม อย่างที่สอง ต้องการตลาดจริง ได้เปิดแผงขายผลผลิตอยู่หน้าศูนย์โภชนาการ ม.อ.

องค์ประกอบที่ทำให้เกิดความสำเร็จของจะนะ คือ ผู้รับผิดชอบโครงการเป็นแกนนำ มีสมาชิกมาจากหลายกลุ่ม เช่น มีตัวแทนจากบริษัทจำหน่ายผลไม้ มาเป็นทีมสมาชิกในการบริหารจัดการ มีตัวแทนจากตลาดเขียวจะนะ ทำให้จะนะมีความหลากหลายของทรัพยากร นอกจากนี้มีการทำปฏิทินฤดูกาลได้ดี กลุ่มย่อยไปทำข้อมูลว่าจะผลิตอะไรได้เท่าไร แล้วนำมาเข้ากลุ่มใหญ่

รศ.ดร.สายฝน เอกวารางกูร

จะนะทำงานกับเครือข่ายเกษตรกร ไม่ได้ทำกับเกษตรกรรายย่อย กลุ่มเครือข่ายเป็นกลุ่มที่วางไว้เพื่อเป็นฐานของกระบวนการผลิต มีเป้าหมายเพื่อทำเกษตรปลอดภัย อาหารปลอดภัย ได้พัฒนาผลผลิตให้ได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับ นอกจากนี้มีการทำธนาคารเมล็ดพันธุ์ และวางไว้ว่าจะทำกลุ่มวิสาหกิจด้วย

เราเห็นความเข้มแข็งในการทำงานของจะนะ ไม่ได้ทำแค่ในกลุ่มตัวเอง แต่มีการกระจายเครือข่ายออกไป ทำให้มีเครือข่ายผู้ผลิตอาหารปลอดภัยอย่างชัดเจน และมีกระบวนการทำงานชัดเจน

NF ทำหน้าที่ทำความเข้าใจ และช่วยเสริมกระบวนการตลาดให้กับจะนะ เพราะฐานการผลิตเขาชัดเจนอยู่แล้ว

ผศ.ดร.วรางคณา ชัชเวช

แสดงว่าเรื่องการหนุนเสริม NF ได้ใช้โมเดลเดียวกับประเด็นพีชรวมยาง คือ มีพี่เลี้ยงวิชาการของ NF มีพี่เลี้ยงชุมชน

รศ.ดร.สายฝน เอกวารางกูร

ตัวพี่เลี้ยงพื้นที่จะดูแลบริหารโครงการเป็นหลัก ไม่ได้มีกระบวนการหรือองค์ความรู้เรื่องการตลาดชัดเจน

ผศ.ดร.วรางคณา ชัชเวช

พื้นที่อ.บางกล่ำ ที่ประสบความสำเร็จ มีรูปแบบเดียวกับจะนะ หรือไม่

รศ.ดร.สายฝน เอกวารางกูร

บางกล่ำจะมีรูปแบบต่างกับจะนะ เพราะบางกล่ำจะทำงานกับเกษตรกร พัฒนาเครือข่ายผู้ผลิตอาหารปลอดภัย เน้นผู้สูงอายุ มีการทำงานร่วมกับ ม.อ. ในการพัฒนาสารชีวภาพเพื่อกำจัดแมลง และเพิ่มผลผลิตให้กับเกษตรกรของเขา มีการทำกระบวนการกลุ่มเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องอาหารปลอดภัย อีกทั้งบางกล่ำมีเป้าหมายเป็นพื้นที่ท่องเที่ยว สร้างรายได้จากการท่องเที่ยว เช่น ตลาดน้ำ และอาหารปลอดภัย

สิ่งที่บางกล่ำควรจะทำ คือ ทำฐานการผลิตให้มีความชัดเจน เข้มแข็ง เพราะยังมีปริมาณผลผลิตออกสู่ตลาดไม่คงที่ จะต้องมีการจัดการหลายอย่าง เพราะการทำอาหารปลอดภัยจะมีข้อจำกัดในเรื่องยาฆ่าแมลง ปุ๋ย

ซึ่งก็กำลังทำเรื่องนี้อยู่ แต่ยังไม่ออกแบบไปถึงขั้นการรับรองมาตรฐาน แต่จะทำข้อมูลเป็นรายเกษตรกรกว่าใคร
ผลิตอะไร ใช้กระบวนการแบบใด เพื่อบอกแหล่งที่มาของผลผลิตที่วางจำหน่ายในตลาด

การที่ผลผลิตไม่คงที่ทำให้สินค้าขาดตลาด และไม่ได้ตั้งเป้าหมายว่าจะไปขายในตลาดอื่นอย่างตลาด
ออนไลน์ สิ่งที่เขาทำ คือ จะทำกับตัวเกษตรกรก่อน เพื่อไปสู่ตลาดชุมชน เกิดการค้าขายสร้างรายได้กลับไปสู่
เกษตรกร

พื้นที่อ.บางกล้า เก็บข้อมูลเป็นตัวเลขได้น้อยกว่าจะนะ

คุณสนธยา ทวีแก้ว

บางกล้าเก็บข้อมูลเป็นตัวเลขได้ในส่วนของผู้ผลิต มันจะมีความต่างกับจะนะ คือ บางกล้ามีเป้าหมาย
ต้องการทำตลาดชุมชน (มีแผงในชุมชน) 5 แห่ง จุดที่น่าสนใจของบางกล้า คือ เรื่องการขยายเครือข่าย เขามี
ผู้นำแต่ละพื้นที่ แบ่งเป็น 5 ตำบล ในตำบลจะมีแผงตลาด เขาคาดหวังให้ผู้สูงอายุได้เป็นผู้ปลูกผลผลิตและ
จำหน่ายในพื้นที่นั้น ๆ ตอนนี้เกิดแล้ว 3 แผง อีก 2 แผงกำลังอยู่ในขั้นดำเนินการ การขายสินค้าไม่แน่ใจว่า
ความต่อเนื่องหรือไม่

วิธีการที่บางกล้าใช้ในการจำหน่ายผลผลิต คือ จะบอกประวัติข้อมูลของผู้ปลูก เพื่อสร้างแรงบันดาลใจ
บอกแหล่งที่มา เพื่อจูงใจให้ลูกค้าซื้อผลผลิต

เราไม่ได้โมเดลจากประเด็นอาหารปลอดภัย

รศ.ดร.สายฝน เอกวารงกูร

สิ่งที่ประเมินว่าเป็นผลลัพธ์ของประเด็นอาหารปลอดภัย คือ เกิดตลาดชุมชนในแต่ละพื้นที่ เกิด
ความสำเร็จในการรวมกลุ่มของเกษตรกรผู้ผลิต และการจัดการมาตรฐานการผลิต

โครงการทำให้เกิดการรวมกลุ่มเครือข่ายที่ชัดเจน และมีตลาดเกิดขึ้นจริง

คุณสนธยา ทวีแก้ว

พื้นที่อื่นอีก 3 โครงการ ก็สำเร็จตามบันไดผลลัพธ์ที่วางไว้ คือ เกิดตลาด แต่เป็นไปตามรูปแบบของ
พื้นที่เขา สำหรับเขา เกิดตลาดขึ้นในระดับอำเภอ ไม่ได้ถือว่าสำเร็จน้อยสุด เพราะมันมีความแตกต่างกันใน
แต่ละชั้นบันได

รศ.ดร.สายฝน เอกวารงกูร

ถ้าสำเร็จน้อยสุด เรามองว่าเป็นพื้นที่ต้นแบบ เพราะมีปัญหาการจัดการภายใน กระบวนการทีม การ
ให้ความรู้ และเป้าหมายของคนที่บริหารจัดการเพื่อขับเคลื่อนงานเพื่อให้เกิดตลาดในพื้นที่ซึ่งไม่มีความชัดเจน
เมื่อต้องทำงานด้วยตนเอง

ประเด็นตลาด ความชัดเจนในภาพรวมเป็นส่วนหนึ่ง อีกส่วนคือ มีตลาดเกิดขึ้นจริง ไม่ว่าจะเป็นตลาดใน
ชุมชน หรือตลาดออนไลน์ กลุ่มที่ได้น้อยที่สุด คือ พื้นที่ต้นแบบปรัตภูมิ ทำให้ไม่เห็นภาพตลาดที่ชัดเจนจากมวง
ใหญ่ ที่ตั้งใจไว้ว่าจะเป็นมวงใหญ่โมเดล เพราะเขามีประสบการณ์จากรัตภูมิ คือ กรีนป๊นสุข มาแล้ว รัตภูมิจึง
เป็นที่เดียวที่ไม่เกิดตลาดตามบันไดผลลัพธ์

คุณสนธยา ทวีแก้ว

ขอเพิ่มเติมข้อมูลของเทพา จากบันไดผลลัพธ์ทั้ง 4 ชั้น เทพา ใช้เวลามากในการทำงานกับกลุ่ม เพราะสมาชิกยังไม่ค่อยลงตัว แต่สุดท้ายก็เกิดตลาด และยังมีความต่อเนื่องอยู่ แต่บันไดขั้นที่ 2 และ 3 อาจจะไม่สมบูรณ์ เลยทำให้คะแนนค่อนข้างน้อย แต่ก็เกิดความสำเร็จ และพื้นฐานค่อนข้างแน่น

ผศ.ดร.วรางคณา ชัชเวช

ประเด็นตลาดมีความน่าสนใจ แม้บันไดขั้นที่ 2 และ 3 อาจจะไม่แน่น แต่สุดท้ายก็เกิดตลาดหมด

รศ.ดร.สายฝน เอกวรางกูร

อีกปัจจัย คือ ความเข้าใจระหว่าง NF กับ พื้นที่ ยังไม่ค่อยชัดเจนเหมือนประเด็นยาง จริง ๆ เราอยากได้กระบวนการแบบเดียวกับการทำเรื่องอย่างยั่งยืน ให้เขาเข้าใจว่าเริ่มต้นต้องทำอะไร ในการตั้งทิศทางในการทำตลาดชุมชนร่วมกัน เมื่อทิศทางการทำงานร่วมกันไม่ชัดเจน ทำให้พื้นที่อย่างเทพา ไปตั้งเป้าเป็นตลาดในพื้นที่ชุมชนอย่างเดียว ซึ่งก็เกิดขึ้นจริง แต่ฐานของเครือข่าย การทำความเข้าใจเรื่องอาหารปลอดภัย และการทำงานร่วมกันของชุมชนเพื่อให้เกิดชุมชนเข้มแข็งในอนาคต เรามองว่ามันยังตกอยู่มาก ตัวผู้นำเองแม้จะผ่านการรับรองมาตรฐานอาหารปลอดภัยแล้วก็มีปัญหาเรื่องการสร้างเครือข่ายเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนเพื่อให้เกิดอาหารปลอดภัยในพื้นที่

ผศ.ดร.วรางคณา ชัชเวช

ถ้าเป็นลักษณะนี้ แสดงว่าการเกิดตลาดไม่จำเป็นต้องอาศัยบันไดขั้นที่ 2 - 3

รศ.ดร.สายฝน เอกวรางกูร

แต่มันจะไม่ยั่งยืน และตัวตลาดจะตอบโจทย์ชุมชนหรือตอบใคร เพราะตลาดมันตั้งได้ถ้ามีผลผลิตเข้ามา มีพื้นที่ และมีคนซื้อ

คุณสนธยา ทวีแก้ว

ของเทพา บันไดผลลัพธ์เหมือนจะเป็นอุปสรรคในการทำงานของเขา เขาทำทั้งหมดเพื่อมุ่งให้เกิดตลาด แต่บันไดขั้น 2 - 3 ที่ต้องสร้างความรู้ในการบริหารจัดการ สร้างกลไก ภาควิชา ยังไม่มี แต่เมื่อเกิดตลาดทำให้เขาได้เรียนรู้จากการเกิดตลาด และสมาชิกเริ่มเข้มแข็ง กลไกเกิดขึ้นทีหลัง เกิดการทำซ้ำ ต่อเนื่อง เหมือนกับว่าบันไดขั้น 2 - 3 จะเกิดขึ้นตามมาหลังจากที่เราให้คะแนนไปแล้ว

ผศ.ดร.วรางคณา ชัชเวช

เป็นไปได้ว่าตอนที่เราสร้างบันไดผลลัพธ์ครั้งแรกมันอาจจะยังไม่ได้สอดคล้องกับบริบทจริงของเขา

ประเด็นของอาหารปลอดภัย เห็นช่องว่างชัดเจนว่าตรงไหนที่ทำให้เราเก็บข้อมูลไม่ได้ เป้าหมายเกิดแต่กระบวนการเกิดอาจยังไม่ชัดเจน

คุณสนธยา ทวีแก้ว

พื้นที่สิงหนครเป้าหมายมีความชัดเจน เพราะต้องการขยายไปยังผู้บริโภครายที่เป็นกลุ่มโรงงาน ทำตลาดในโรงงาน

ผศ.ดร.วรางคณา ชัชเวช

ประเด็นของอาหารปลอดภัย ก็ยังไม่ถึงเรื่องภาคียุทธศาสตร์เช่นกัน

รศ.ดร.สายฝน เอกวารงกูร

ยังไม่ถึง อาหารปลอดภัยก็มีฐานมาจากปีที่แล้วเหมือนกัน ในเรื่องการทำงาน เรามีประเด็นเรื่อง
ของความชัดเจนที่เราต้องแก้ปัญหาเรื่องนี้ เพื่อจะได้ขับเคลื่อนเรื่องอาหารปลอดภัยในจ.สงขลาให้ชัดเจน

ผศ.ดร.วรางคณา ชัชเวช

ประเด็นพีชร่วมยางเรามีโมเดลที่สามารถจะนำไปคุยกับภาคีได้ แต่ประเด็นอาหารปลอดภัย เราจะนำ
จุดไหนไปคุยกับภาคีได้บ้าง

คุณสนธยา ทวีแก้ว

ความตั้งใจสูงสุดของประเด็นตลาดที่เราวางไว้ คือ เป็นจุดหมายปลายทางของยาง มียางเป็นต้นทาง
นำผลผลิตไปให้ปลายทางได้ขาย

ความสำเร็จเบื้องต้นที่เกิดขึ้น คือ เราพยายามเชื่อมโยงผู้ผลิตกับผู้บริโภคให้เขาทำข้อมูล เพื่อ
ปลายทางท้ายสุดให้ผู้ผลิตมาเกี่ยวโยงกับยางเพื่อจะเชื่อมกัน ตอนนี้อาจจะไม่ถึงขั้นนั้นโดยชัดเจนมากนัก แต่ว่า
เห็นความพยายามของปลายทางว่าตลาดมีศักยภาพในการเห็นผู้บริโภคแล้ว ขั้นต่อไปที่จะเกิดขึ้น คือ ขยาย
การเชื่อมโยงกันให้เข้ามาสู่กลุ่มพีชร่วมยางให้ได้ อย่างของป่าชิง ให้กลุ่มยางส่งผลผลิตให้กับกลุ่มอาหาร
ปลอดภัย

รศ.ดร.สายฝน เอกวารงกูร

ตอนที่เรากลับมาออกแบบอาหารปลอดภัยกับยางร่วมกัน ยางจะเป็นต้นทางของผลผลิตที่เกิดจากพีชร่วมยาง
ที่เขาปลูก เพราะการที่เราไปส่งเสริมเรื่องการปลูกพีชร่วมยาง เขาต้องถามว่าผลผลิตที่ได้จะไปสู่พื้นที่ไหน
ตลาดอาหารปลอดภัยก็จะเป็นการออกแบบที่เราอยากให้ผลผลิตจากสวนยางยั่งยืนมาสู่ตลาดนี้ ใน
กระบวนการทำงานจริงอย่างสวนยางยั่งยืน เราคุยเรื่องการใส่สารเคมีที่ปลูกพีชร่วมยาง

ประเด็นตลาด มองว่าถ้าจะขับเคลื่อนในจังหวัด มันมีหลายส่วนมาก เช่น ตัวมาตรฐานกับตัวเกษตรกร
ที่จังหวัดควรจะเข้ามาหนุนเสริมในการดูแลเกษตรกรที่จะทำอาหารปลอดภัย เพื่อทำให้เกิดการปลูก หรือ
พัฒนาผลผลิตให้เป็นอาหารปลอดภัยที่เป็นที่ยอมรับ ตอนนี้เกษตรกรพยายามหาทางเพื่อไปสู่มาตรฐานต่าง ๆ
และสร้างผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่ยอมรับเอง ไม่แน่ว่าการหนุนเสริมของจังหวัดเขาดูแลเกษตรกรกลุ่มนี้อย่างไร
เพราะในอนาคตกลุ่มนี้เป็นกลุ่มเป้าหมายหลักที่จะสร้างอาหารปลอดภัยให้กับจังหวัด

อีกประเด็นที่มอง คือ เรื่องตลาด ของรัฐภูมิเกิดได้เพราะชุมชนกับโรงพยาบาลได้คุยกัน แต่ถ้าเป็น
กลไกที่ทำร่วมกันทั้งจังหวัดก็น่าจะออกแบบร่วมกันได้ ถ้าโมเดลของรัฐภูมิทำได้ พื้นที่ใดจะนำโมเดลนี้ไป
ขับเคลื่อนได้บ้าง เพราะมันจะเป็นตัวหนุนเสริมเกษตรกรที่ทำอาหารปลอดภัยให้มีที่ขายผลผลิต แบบนี้ทาง
จังหวัดจะช่วยให้แต่อาจจะมีเงื่อนไขบางอย่างที่จะช่วยทำให้ตลาดเกิดขึ้นจริงและต่อเนื่อง เช่น กองเลขานุการ
ของตลาดรัฐภูมิที่เป็นการร่วมมือระหว่างรัฐ คือ โรงพยาบาล กับชุมชน มีส่วนช่วยให้เกิดตลาดขึ้น ถ้าพื้นที่อื่น
จะนำโมเดลแบบนี้ไปใช้จะได้หรือไม่ ช่วยให้เกษตรกรไม่ต้องไปประสานกับโรงพยาบาลเอง อีกส่วนคือ

จังหวัดควรทำข้อมูลผู้บริโภคว่ามีความต้องการอาหารปลอดภัยจำนวนเท่าไร เพื่อให้เกษตรกรได้รู้ว่าต้องผลิตแค่ไหน

คุณสนธยา ทวีแก้ว

ความสำเร็จของตัวตลาด นอกจากทำให้เกิดตลาดแล้ว คือ จุดเริ่มต้นของข้อมูลที่ทำให้เกิดการเชื่อมกัน เช่น บางพื้นที่มีผักเหียงเยอะ แต่ไม่รู้จะเก็บไปขายที่ไหน ถ้าเรามีข้อมูลผู้ผลิตก็จะช่วยส่งต่อไปยังผู้บริโภค

ผศ.ดร.วรางคณา ชัชเวช

อาจจะไม่ได้ผลลัพธ์ตามบันไดผลลัพธ์ แต่เมื่อดูแล้วอาจจะมีคุณค่าบางอย่างเกิดขึ้น

คุณสนธยา ทวีแก้ว

จริง ๆ ก็เกิดตามบันไดผลลัพธ์ มีแค่ประเด็นการซื้อขายที่ยังไม่ได้ข้อมูลที่ชัดเจน แต่มันเกิดขึ้นจริง ตัวอย่างของ อ.จะนะ เกษตรกรบางรายก่อนเข้าร่วมกลุ่มได้ผลิตและขายมาก่อนหน้าแล้ว เมื่อมีการเก็บข้อมูลรายได้ที่เกิดขึ้นก่อนหน้า ก็รายได้เมื่อเข้าร่วมโครงการ มันไม่ชัดเจนว่าอันไหนเป็นรายได้เพิ่มที่เกิดจากการไปส่งเสริมของโครงการ

ประเด็นคุณค่า คือ ได้เข้าไปเสริมกำลังใจให้กับผู้ที่ปลูกพืชระยะสั้น ที่มีความยากในการผลิตเพราะต้องใส่ใจค่อนข้างเยอะ ถ้ามีปัญหาเรื่องผู้ซื้อด้วย จะทำให้การปลูกพืชรวมย่างห่างไกลความเป็นจริงมาก ตลาดจึงเป็นกลไกสำคัญหนึ่งที่จะเข้ามาช่วยสนับสนุนให้กับผู้ผลิตที่ปลูกพืชระยะสั้นได้ จะทำให้สวนยางยั่งยืนเกิดขึ้นได้ไม่ยาก

รศ.ดร.สายฝน เอกวารงกูร

คุณค่าที่เกิดขึ้น คือ เรื่องของคน เวลาเกษตรกรมารวมกลุ่มกันจะเห็นการทำงานของกันและกัน ทำให้เกิดกำลังใจในการทำเรื่องอาหารปลอดภัย นอกจากตัวเองปลอดภัย ผู้บริโภคจะได้อาหารที่ปลอดภัยด้วย เกษตรกรจึงตัดสินใจทำ และมีความตั้งใจที่จะทำ แต่ก็ต้องการหนุนเสริมจากเครือข่ายเพื่อให้ความรู้ กำลังใจ และอื่น ๆ เพราะขั้นตอนการทำอาหารปลอดภัยมีหลายขั้นตอน พื้นที่ควนเนียง เขาบอกว่าโครงการทำให้เกิดการรวมกลุ่มและเกิดตลาดออนไลน์ที่ชัดเจนขึ้นมา เป็นกลุ่มไลน์ “สถานีผักปันรักควนเนียง” สามารถจำหน่ายได้จริง และต่อยอดไปทำเรื่องอื่น เช่น ดินอินทรีย์ เพื่อทำให้เกิดอาหารปลอดภัย จึงมองว่าโครงการของเราสามารถทำให้เกิดพลังของการรวมทีมได้อย่างชัดเจน

ผศ.ดร.วรางคณา ชัชเวช

ขอสรุปประเด็นตลาด

- พื้นที่ควนเนียง จะเป็นตลาดผ่านไลน์ ตลาดชุมชน และตลาดกะละมังหน้าบ้านพร้อมขาย
- พื้นที่สิงหนคร ตลาดในโรงงาน
- พื้นที่เทพา ตลาดชุมชน
- พื้นที่บางกล้า ตลาดชุมชน เป็นแผงหน้าบ้าน และแผงในตลาดนัด จำนวน 5 แผง
- พื้นที่จะนะ ตลาดออนไลน์ และตลาดในชุมชน

ส่วนพื้นที่รัตภูมิมีตลาดกรีนปัสอยู่แล้ว แต่นำไปขยายต่อไม่ได้ ที่ม่วงใหญ่ก็ยังไม่ชัด

ดร.กุลทัต หงส์ชยางกูร

บันไดผลลัพธ์ขั้นที่ 2 กลุ่ม กลไก ที่จะทำให้เกิดผลลัพธ์สุดท้าย มองว่าทั้ง 2 ประเด็น ตอนที่วางไว้จะเป็นแกนนำทั่วไป แต่เมื่อได้ฟังจากอ.สายฝน และคุณสนธยา ถ้าถอดบทเรียนออกมาว่าจะเกิดกลุ่มที่ทำให้มีความต่อเนื่องและเกิดผลลัพธ์สุดท้ายได้ เช่น ประเด็นสวนยาง ที่มีการเลือกแกนนำจากกลุ่มที่ทำเรื่องยาวช่นมาก่อน เมื่อมีประสบการณ์ทำงานมากขึ้น ดูเหมือนจะเป็นแกนนำหลักที่ทำให้ยั่งยืนไปต่อได้

ส่วนประเด็นตลาด ลองวิเคราะห์ดูว่ามีแกนนำกลุ่มใดที่ทำให้เกิดการรวมตัวกันได้ทำให้เกิดตลาด เพราะเท่าที่ฟังทั้ง 2 ท่าน คิดว่าน่าจะพอมืออยู่ โมเดลต้นแบบที่เราส่งไปรอบแรกอาจจะไม่ได้เป็นโมเดลที่ชัดเจนในเรื่องกลุ่มแกนนำ แต่เมื่อทำแล้วเห็นลักษณะของแกนนำที่ไปรวมตัวกัน อาจจะเป็นบทเรียนที่จะนำมาสรุปเป็นอีกโมเดลได้

รศ.ดร.สายฝน เอกวารางกูร

กลุ่มแกนนำของตลาดที่ประสบความสำเร็จเป็นแกนนำที่มีศักยภาพ เขาเคยทำโครงการหรือกิจกรรมกับภาครัฐ หรือส่วนงานอื่น ๆ มาก่อน เขาจะมีฐานทุนของตัวเองมาก่อนข้างชัดเจน เช่น จะนะมีฐานเรื่องการทำตลาดออนไลน์ก็สามารถถึงคนที่มีศักยภาพเข้าร่วมได้ เทพาแกนนำทำเรื่องอาหารปลอดภัยจนได้มาตรฐานมาก่อน เมื่อมาตั้งตลาดก็สามารถถึงเครือข่ายภาครัฐเข้าร่วมขับเคลื่อนตลาดให้เกิดการต่อเนื่องในอนาคตได้

ดร.กุลทัต หงส์ชยางกูร

เท่าที่ฟังน่าจะสรุปได้ 2 - 3 รูปแบบ ทางสำนัก 6 ต้องการเห็นโครงสร้างที่เปลี่ยนแปลงไปในชุมชนที่อ.สายฝนเล่ามาก่อนข้างเห็นภาพชัดเจนถ้าสามารถเขียนออกมาได้แบบนี้

รศ.ดร.สายฝน เอกวารางกูร

พื้นที่ท่าชะมวง จะได้ผลลัพธ์กลาง ๆ ก่อนข้างต่ำ เราอาจจะต้องไปสอบถามพี่เลี้ยงว่าเขามีปัญหาอะไร อาจะถดถอยไขความสำเร็จออกมาได้อีกตัวนึง เพราะพี่เลี้ยงเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการขับเคลื่อนของท่าชะมวง สิ่งที่เกิดขึ้นกับท่าชะมวง คือ มีการขับเคลื่อนเกิดขึ้นน้อยมาก เกิดกิจกรรมน้อย ทุกครั้งเมื่อ NF ลงไปจะเห็นกลุ่มที่ยังไม่มีความเข้มแข็ง เพราะมีกิจกรรมขับเคลื่อนน้อยทำให้ไม่ได้เจอกัน กิจกรรมที่ออกแบบไว้จึงไม่เห็นผลชัดเจน

คุณสนธยา ทวีแก้ว

ท่าชะมวงมีความพยายามจะกระจายไป 2 พื้นที่ ซึ่งทั้ง 2 พื้นที่ที่มีจุดเด่นเหมือนกัน คือ มีแปลงต้นแบบคนต้นแบบ เพราะมี 2 พื้นที่ทำให้การประสานไม่ค่อยราบรื่น จึงอาจเป็นปัญหาหนึ่งที่ทำให้การรวมตัวกันเพื่อขับเคลื่อนงานค่อนข้างยาก

รศ.ดร.สายฝน เอกวารางกูร

จะตรวจสอบดูอีกครั้งว่าทำไมถึงออกแบบเป็น 2 พื้นที่ เดิมของท่าชะมวงมีศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งถือว่าพี่เลี้ยงมีฐานการทำงานของตัวเองชัดเจน แต่ว่าเกิดอะไรขึ้นในการขับเคลื่อนจะต้องพูดคุยกันอีกครั้ง

ภาคบ่าย

ดร.เพ็ญ สุขมาก

อยากสอบถามอ.สายฝน กับ คุณสนธยา เรื่องการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณอยู่ระหว่างการดำเนินการใช้หรือไม่คะ

รศ.ดร.สายฝน เอกวารางกูร

เราจัดการข้อมูลเรียบร้อยแล้ว เหลือสรุปปิดท้ายและใส่ในรายงาน

ดร.เพ็ญ สุขมาก

จะสรุปเสร็จก่อนวันที่ 22 หรือไม่คะ อาจเห็นข้อมูลเชิงปริมาณตามบันไดผลลัพ์บางตัว ไม่ครบทั้งหมดก็ไม่เป็นไร แต่เห็นแนวโน้ม เช่น ประเด็นตลาด เห็นข้อมูลด้านเศรษฐกิจ รายได้ แต่เราไม่ได้ทำฐานข้อมูล Demand – Supply ของผู้ผลิตและผู้บริโภค ก็ไม่เป็นไร เอาเท่าที่ได้

รศ.ดร.สายฝน เอกวารางกูร

ตลาดจะไม่มีข้อมูลมูลค่าตลาด แต่จะมีข้อมูลผู้ผลิต ผู้บริโภค

คุณสนธยา ทวีแก้ว

จะสรุปส่งให้ทางทีมอาจารย์ได้ประเมิน ส่วนตัวโมเดลเสร็จแล้ว แต่อยู่ในขั้นผู้ทรงคุณวุฒิขอให้ปรับแก้ไข แต่จะส่งสำเนาให้ทางทีมประเมินได้ดูก่อน

ดร.เพ็ญ สุขมาก

แจ้งอ.วันดี เนื่องจากอาจารย์เป็นคณะทำงานในกลไกสมัชชาสวนยางยั่งยืนภาค เรามีเครือข่ายที่ขับเคลื่อนเรื่องสวนยางในพื้นที่ภาคใต้แบ่งเป็นโซนใต้บน ใต้กลาง ใต้ล่าง อันดามัน และสามจังหวัดชายแดนใต้ ซึ่งจ.สงขลา จะอยู่ในส่วนของใต้กลาง ได้มีการประชุมทำแผนและวางเป้าหมายไว้ว่าจะมีพื้นที่สวนยางยั่งยืน ตอนนี้โมเดลที่ได้นำเสนอไปจะมีของจ.สงขลา ชุมพร ระนอง นครศรีธรรมราช ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นโมเดลเกษตรผสมผสาน หรือเกษตรกรรมยั่งยืนในสวนยาง ไม่ว่าจะเป็นพืชร่วมยาง ปศุสัตว์ ประมง ได้มีการทดสอบโมเดล และประเมินด้านเศรษฐศาสตร์เป็นทางเลือกให้กับเกษตรกร

หลังจากได้ฟัง NF สงขลา ในภาคเช้า ทราบว่าโมเดลที่ทาง NF ได้มา เป็นโมเดลการขยายผล เริ่มจากแปลงต้นแบบ 1 แปลง ขยายไป 20 แปลง ซึ่งเป็นโมเดลที่น่าสนใจ เป็น How to ได้ว่าทำอะไรจึงสามารถขยายผล วันที่ 31 ส.ค. นี้ จะมีการประชุม จึงอยากให้อ.วันดี นำเสนอโมเดลนี้เป็นอีกรูปแบบหนึ่ง เพราะในเวทีทุกครั้งจะมีปัญหาเรื่องการปรับกระบวนการทัศน์ของเกษตรกรในการเปลี่ยนรูปแบบการทำสวนยางจากเชิงเดี่ยวมาเป็นผสมผสาน จึงจำเป็นต้องมีหลักสูตรใดหลักสูตรหนึ่งในการปรับกระบวนการทัศน์ ซึ่งโมเดลของ NF สงขลา เห็นแนวทางแบบนี้อยู่ ถ้าสังเคราะห์ออกมาได้ชัด อ.วันดี อาจจะนำเข้าไปเสนอในที่ประชุมได้ เพราะทางคณะทำงานพยายามทำเรื่องนี้อยู่ อาจจะเป็นต้นทุนหนึ่งในการไปทำงานร่วมกับทีมอาจารย์จากมหาวิทยาลัยแม่โจ้ จ.ชุมพร และแลกเปลี่ยนกับ Node อื่น

ผศ.วันดี นวนสร้อย

คิดว่าตัวโมเดลนี้ คุณสนธยาน่าจะเป็นคนหลักที่ทำออกมา มีอ.สายฝน และคุณพิชชา ช่วยกันเติมเต็ม

ดร.เพ็ญ สุขมาก

อาจจะไปเข้าร่วมกันทั้งสองคนก็ได้ทั้งอ.วันดี และคุณสนธยา หรืออ.สายฝนด้วย ตอนนี้อาจกำลังจะเชื่อม Node ที่มีองค์ความรู้อยู่เข้าไปในงานของภาคศึกษาศาสตร์หลัก ซึ่งตอนนี้ภาคหลักเปิดรับแล้ว เขาเห็นแล้วว่าแบบนี้ไปได้แน่นอน เป็นนโยบายจาก กยท. ส่วนกลาง และทุกจังหวัดรับรู้หมด จึงถือเป็นโอกาสของพวกเรา จะบอกได้ว่าเราสามารถผลักเข้าไปในแผนของภาคโดยใช้กลไกสมัชชานี้

ผศ.ดร.วรางคณา ชัชเวช

ช่วงเช้าเราได้มุมมองการทำงานของ NF สงขลาทั้งประเด็นสวนยางยั่งยืน และประเด็นอาหารปลอดภัยค่อนข้างเยอะ สำหรับในช่วงบ่ายจะเป็นทีมพี่เลี้ยงพื้นที่มาร่วมแลกเปลี่ยนการทำงาน อยากให้ช่วยกันแลกเปลี่ยนการทำงานในพื้นที่

พี่เลี้ยงตำบลท่าชะมวง

ดูแลโครงการสวนยางขยายและโครงการสวนยางต้นแบบ ต.ท่าชะมวง รวม 2 โครงการ มีความคาดหวังในการทำโครงการ คือ ต้องการให้เกษตรกรมีความยั่งยืนในการประกอบอาชีพ

บทบาทที่ทำ คือ แนะนำคณะกรรมการในการจัดประชุม การออกสำรวจ ชักชวนสมาชิกให้เข้ามารวมกลุ่ม ในพื้นที่มีต้นแบบการทำพีชร่วมยางอยู่แล้ว เรามาต่อยอด เมื่อมีคนสนใจเราก็ชักชวนเข้ามารวมกลุ่มเพื่อช่วยกันคิด ช่วยกันทำ

คิดว่าโครงการนี้ดีมาก เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการ เขาไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงอะไรเลย แต่ผู้เข้าร่วมโครงการมีการเปลี่ยนแปลงมาก มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น สามารถช่วยเหลือตนเองได้มากขึ้น มีความสุขมากขึ้น คนที่ทำสวนยางผสมผสานจะมีรายได้ที่หลากหลายเข้ามาจุนเจือครอบครัว เจ้าของแปลงยางต้นแบบสามารถพัฒนาเป็นศูนย์เรียนรู้ได้ เจ้าของแปลงยางขยายได้เริ่มทำสิ่งต่าง ๆ ในสวนยาง หน่วยงานภาคีหลายหน่วยงาน เช่น ปศุสัตว์ ประมง กยท. ป่าไม้ ได้เข้ามาช่วยเหลือ แนะนำ ทำให้เกษตรกรสามารถเข้าถึงหน่วยงานเหล่านี้

แรงจูงใจเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้สำเร็จ เราได้พาเกษตรกรไปดูงาน หรือให้วิทยากรมาคุยให้ฟัง ทำให้เกษตรกรมีแรงจูงใจ เกิดการเปลี่ยนแปลง จึงคิดว่าเราทำสำเร็จเป็นไปตามแผนที่ตั้งไว้ เก็บข้อมูลได้

เราได้รับการหนุนเสริมจากทีมวิชาการลงไปสอนการเก็บข้อมูลให้กับคณะทำงาน ส่วนตัวพี่เลี้ยง เราได้คอยช่วยเหลือ แนะนำ ในส่วนที่คณะทำงานทำไม่ได้ ต้องทำอย่างไรให้เก็บข้อมูลได้

ผลลัพธ์ตามเป้าหมายเราวางไว้สำหรับยางต้นแบบ จะยกระดับให้เป็นศูนย์เรียนรู้ ตอนนี้คิดว่าคงจะเกิด เพราะเราทำมาแล้วก็น่าจะเกิดแล้ว แต่ว่าถ้าให้สำเร็จมาก ๆ เราต้องผลักดันเขาอีก บางแปลงก็มีคนเข้ามาดูงานแล้ว

จากการเป็นพี่เลี้ยงทำให้เรียนรู้เรื่อง คน ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญ และเรื่อง เวลา ต้องทำอย่างไรให้สมดุลกัน บางครั้งถ้าเราต้องการผลงานมาก และไปกดดันเขามากเกินไป ก็ทำได้ยาก ต้องให้เวลาเขาสักนิด

ปัญหาอุปสรรคที่พบ คือ ความพร้อมของแต่ละคนไม่เท่ากัน ใจเขามี แต่เขาต้องทำงานอื่นอีก เรื่องเวลา สำคัญที่สุด ต้องเข้าใจว่าคนในชุมชนต้องทำงานของเขาอยู่แล้ว เราจึงต้องเลือกเวลาที่เหมาะสม เช่น จัดประชุมในช่วงบ่าย เพราะช่วงเช้าเขาต้องจัดการสวนยาง ส่วนปัญหาอื่น บางครั้งหน่วยงานรัฐไม่ได้คุยกัน

เท่าไร? เข้าใจว่า NF ไปแย่งงานเขา ส่วนตัวคิดว่า NF ดี เพราะเข้าถึงชุมชน ขั้นตอนก็น้อย แต่อาจทำให้หน่วยงานไม่ค่อยพอใจเท่าไร

สิ่งที่อยากให้ NF สนับสนุนพี่เลี้ยง คือ ได้ยินว่า NF จะจัดตั้งเป็นสมาคมพีชร่วมยาง เพื่อจะได้เดินทางไปกันต่อ จึงอยากให้ตั้งสมาคมนี้ขึ้นมาเพื่อจะได้ประสาน ช่วยเหลือกันได้ตลอด ถ้าไม่มีสมาคม อาจจะทำให้งานหยุดไป

ดร.เพ็ญ สุขมาก

อยากทราบว่าพี่เลี้ยงใช้วิธีการอย่างไรในการไปชักชวนให้สมาชิกเข้ามารวมกลุ่ม ระหว่างทางมีคนถอดใจไม่ร่วมต่อหรือมีคนเข้ามาร่วมใหม่หรือไม่

พี่เลี้ยงตำบลท่าชะมวง

ก่อนอื่นต้องถามเขาก่อนว่าเขาสนใจหรือไม่ อยากพัฒนาคุณภาพชีวิตตัวเองหรือไม่ ถ้าต้องการก็เข้ามาร่วม

ในระหว่างทางก็มีคนออกไปบ้าง แต่น้อย มีคนอยากเข้ามาร่วมโครงการมากกว่า เพราะอยากมีรายได้ จุนเจือครอบครัวที่ได้มากกว่าทำยางเชิงเดี่ยว และการปลูกพีชร่วมยางทำให้สภาพแวดล้อมในสวนยางดีขึ้น ดินดีขึ้น อากาศเย็นสบายขึ้น มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นมาก

ดร.เพ็ญ สุขมาก

พี่เลี้ยงบอกว่าคนที่ทำสวนยางยั่งยืนมีความสุขมากขึ้น เราดูจากอะไร

พี่เลี้ยงตำบลท่าชะมวง

เราได้จากการพูดคุยสอบถาม เกษตรกรเกิน 80% จะบอกว่าจะมีความสุขสบายใจมากขึ้น มีผลผลิตให้กินตลอด มีรายได้ ป่ายางสภาพดีขึ้น เย็นสบาย เขียวชุ่ม

ดร.เพ็ญ สุขมาก

หน่วยงานในพื้นที่ได้เข้ามาสนับสนุนอย่างไรบ้าง

พี่เลี้ยงตำบลท่าชะมวง

เราทำพีชร่วมยางก็ต้องเชิญภาคีมาช่วย เช่น ป่าไม้ เขามีหน้าที่เพาะกล้าไม้อยู่แล้ว ส่วน กยท. เป็นหน้าที่หลักของเขา เป็นนโยบายหลักของรัฐบาล ก็ต้องมาส่งเสริมเกษตรกร ตอนนี้เขาสนับสนุนการทำพีชร่วมยางไร่ละ 1,400 บาท ซึ่งมาหลังจากที่ NF เข้ามาแล้ว อาจจะเป็นเพราะ NF ไปผลักดันก็ได้ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

ดร.เพ็ญ สุขมาก

มีการสนับสนุนพีชร่วมยางมาสักระยะแล้ว เพราะรัฐเห็นแล้วว่าการปลูกยางเชิงเดี่ยวไม่ยั่งยืน เมื่อยางราคาตกก็จะมีปัญหาเดินขบวน พวกเราช่วยกันทำงานอยู่ข้างล่างเมื่อได้รูปแบบก็นำไปเสนอรัฐบาลว่ามีทางออกให้เลือกมากขึ้น

สอบถามเพิ่มเติมว่าในกลุ่มรัตภูมิ กำแพงเพชร มีการทำงานเชื่อมกันกับพี่เลี้ยงกลุ่มอื่นด้วยหรือไม่

พี่เลี้ยงตำบลท่าชะมวง

มีการพบปะพูดคุยกันอยู่เป็นระยะ มีเครือข่ายทีมพี่เลี้ยง

ดร.เพ็ญ สุขมาก

ในการเข้ามาเป็นพี่เลี้ยงมีเรื่องใดที่รู้สึกภูมิใจมากที่สุด อยากพัฒนาตนเอง และพัฒนางานในเรื่องใดบ้าง

พี่เลี้ยงตำบลท่าชะมวง

ภูมิใจที่ได้พัฒนาบ้านเราให้ดีขึ้น อะไรที่ช่วยเหลือคนไทยด้วยกันได้ก็จะทำ

เรื่องที่ยากพัฒนาตัวเอง คือ เรื่อง IT เพราะตัวเองรู้สึกไม่ชอบ ไม่ค่อยยอมรับเลยทำไม่เป็น แต่ยุคนี้ต้องใช้แล้ว เวลาไปทำงานในชุมชนก็ให้คนที่เก่งไปช่วยทำให้

การพัฒนางาน อยากพัฒนาให้ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยเอาการเกษตรไปเชื่อมเป็นเกษตรเชิงท่องเที่ยว

ผศ.ดร.วรางคณา ชัยเวช

พี่เลี้ยงมีความเข้าใจในเรื่องบันไดผลลัพธ์ที่ทาง NF นำมาใช้ในการทำกิจกรรม และนำไปถ่ายทอดต่อได้หรือไม่

พี่เลี้ยงตำบลท่าชะมวง

พอเข้าใจ และนำไปคุยต่อกับโครงการย่อยให้เขาพอเข้าใจได้ พยายามแปลภาษาวิชาการให้เขาเข้าใจ แต่ถ้ามีข้อสงสัยก็จะถามอ.วันดี

ฝาก สสส. ว่าถ้าสามารถช่วยได้ก็อยากให้ช่วย เพราะคนในชุมชนที่ลำบากยังมีอีกมาก สสส. มีโครงการที่เข้าถึงปัญหาชาวบ้านได้จริง แต่อย่าตั้งตัวขี้วัดมากเกินไป

สรุปประเด็นการประชุม

ดร.เพ็ญ สุขมาก

สำหรับประเด็นสวนยาง ได้ข้อมูลในระดับหนึ่ง ส่วนประเด็นตลาด ไม่ใช่ว่าไม่เห็นอะไร บางที่เกิดรูปแบบเฉพาะซึ่งเกิดจากการปรับตัวในภาวะวิกฤติโควิด ก็เป็นโมเดลที่น่าสนใจ เพราะเราตั้งเป้าไว้แบบนี้เมื่อเกิดโควิดมันไปไม่ได้เราก็ปรับ แม้ว่าเราจะไม่ได้เก็บข้อมูลการตลาดที่เราวางไว้ว่ารายได้จะเพิ่ม หรือข้อมูลผู้ผลิต ผู้บริโภคเป็นเท่าไร เราอาจจะเก็บข้อมูลหลาย ๆ เชิงปริมาณ เช่น เมื่อมีการปรับตัว คนจัดการในแต่ละรูปแบบทำให้ขายได้มากน้อยแค่ไหน ที่ไปทำกับโรงงานยังทำอยู่หรือไม่ การไปทำกับโรงงานทำให้เห็นต้นทุนทางเกษตรกรที่ผลิตแล้วมาขายให้คนในโรงงานมีจำนวนเท่าไร มีรายได้เท่าไร เก็บข้อมูลหลาย ๆ แบบนี้ให้พอเห็นแนวโน้ม ส่วนตัวคิดว่าน่าจะดี ไม่ต้องไปลงลึกแบบที่ต้องการจะทำได้ตั้งแต่ต้น อยากให้ทาง NF ลองพิจารณาดู วันที่ 22 ส.ค. นี้ อาจจะลองพูดคุยกับทีมพื้นที่อีกครั้ง